

Η
ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΣΤΗΝ ΕΠΤΑΝΗΣΟ
ΤΟΥ
Γ. ΕΔ. ΓΛΑΔΣΤΩΝ

*Σύμφωνα με τὰ ιδιαίτερα
ὁλομνήματα πὸ ἐστειλε στὴν Κυβέρνηση
τῆς Μ. Βρεταννίας.*

ΔΙΑΒΑΣΤΗΚΕ ΣΤΟ ΣΥΛΛΟΓΟ ΤΩΝ ΔΗΜΟΔΙΔΑΣΚΑΛΩΝ

ΚΕΡΚΥΡΑΣ

ΑΠΟ ΤΟΝ ΣΠΥΡΙΔΩΝΑ Μ. ΘΕΟΤΟΚΗ

ΚΕΡΚΥΡΑ ΓΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΤΥΠ. Ε. Γ. ΒΛΗΧΟΥ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
1924 ΜΟΥΣΕΙΟ ΑΛΕΞΟΥΡΙΟΥ

Τυπὸν τῆν ἐκδοτῶν μου γ' οὐκ ἔστιν
Γ. Χαλκιδάου
Ἡ Ἐθετοσύνη

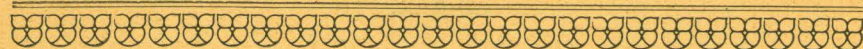
ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΣΤΗΝ ΕΠΤΑΝΗΣΟ ΤΟΥ Γ. ΕΔ. ΓΛΑΔΣΤΩΝ

*Σύμφωνα με τὰ ιδιαίτερα
ὑπομνήματα ποὺ ἔστειλε στὴν Κοβέρνση
τῆς Μ. Βρεταννίας.*

ΔΙΑΒΑΣΤΗΚΕ ΣΤΟ ΣΥΛΛΟΓΟ ΤΩΝ ΔΗΜΟΔΙΔΑΣΚΑΛΩΝ
ΚΕΡΚΥΡΑΣ
ΑΠΟ ΤΟΝ ΣΠΥΡΙΔΩΝΑ Μ. ΘΕΟΤΟΚΗ

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ ΚΕΡΚΥΡΑ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ Ε. Γ. ΒΛΑΧΟΥ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΘΟΥΡΙΟΥ 1924

ΚΥΡΙΕΣ καὶ ΚΥΡΙΟΙ

Τὸ θέμα ποὺ πρόκειται νὰ μᾶς ἀπασχολήσῃ δὲν εἶναι βέβαια ἐπίκαιρο, ὄχι ὅμως γι' αὐτὸ πῶς εἶναι ἀναχρονιστικό.

Πρόκειται νὰ ποῦμε λίγα λόγια, γιὰ τὴν ἀποστολὴ τοῦ Μ. Φιλέλληνα, τοῦ Γλάδστον, ὅταν στάλθηκε ἔκτακτος ἀρμοστής στὴν Ἑπτάνησο, καὶ τὴν γνώμην ποὺ αὐτὸς ὁ ἴδιος εἶχε σχηματίσῃ σύμφωνα μὲ τὰ ὑπομνήματα ποὺ ὡς ἀρμοστής ἔστειλε στὸ ὑπουργεῖο τῶν Ἀποικιῶν τῆς Μ. Βρεταννίας. Τὰ χαρτιά αὐτὰ πρώτη φορὰ ἔρχονται στὴν Ἑλλάδα, καὶ αὐτὸ τὸ ὀφείλουμε στὸ φιλελληνισμὸ τοῦ Ἄγγλου σοφοῦ Γούλιαμ Μίλλερ, τοῦ γνωστοῦ συγγραφέα τῆς ἐν Ἑλλάδι Φραγκοκρατίας, ποὺ τόσο καλὰ μεταφράστηκε ἀπὸ τὸν Σ. Λάμπρο, καὶ ἀνταποκριτοῦ τοῦ «Πρωينوῦ Ταχυδρόμου» τοῦ Λονδίνου, στὴ Ρώμη.

Καὶ πρῶτα πρῶτα, ἔχουμε καθήκον, ἀφ' οὗ θὰ μιλήσουμε γιὰ τίς ἐθνικώτερες σελίδες τῆς ἱστορίας τῆς Ἑπτανήσου, νὰ ἐκφράσουμε τὸ θαυμασμὸ μας καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην μας, στὸ Μεγάλο Ἔθνος ποὺ εὐδόκισε νὰ μᾶς ἐνώσῃ μὲ τὴν Πατρίδα μας, στὸ Μεγάλο Ἔθνος ποὺ πολιτεύτηκε πάντα σύμφωνα μὲ τὴν ἐλευθερίαν τῶν λαῶν.

Καὶ ἂν ἀνάμεσα στίς τόσες λεπτομέρειες ποὺ θὰ ποῦμε παρουσιασθῇ μία κάποια ἀντίθεση μεταξὺ τῆς προστασίας τῆς Μ. Βρεταννίας καὶ τῶν προστατευομένων Ἰονίων, πρέπει ἀπὸ τὰ πρῶν καλὰ νὰ σημειωθῇ τοῦτο· πῶς δὲν ἦταν ἀρκετὴ νὰ ψυχράνη, οὔτε τὴν εὐγνωμοσύνην τῶν Ἑλλήνων, στὸ μεγάλο καὶ φιλελεύθερο ἔθνος, οὔτε τὴν ἀγάπην. Ὅ,τι συνέβηκε, καὶ θὰ παρατηρήσουμε, προῆλθε ἀπὸ τὸν ὑπερβολικὸ ζήλο τῶν ἀρμοστῶν καὶ ἄλλων ἑπαλλήλων, ποὺ ἐνωμένοι μᾶζι μὲ τὸ Ἀγγλόφιλο κόμμα, ζητούσαν ἀπὸ τὴν κυβερνήσασαν τῆς Μ. Βρεταννίας, ὅτι αὐτὴ ποτε δὲν φαντάστηκε νὰ ἐφαρμόσῃ, καὶ αὐτὸ ἔφερεν τὴ μεγάλη ἀντί-

δραση στην πολιτική, που έκανε να φαίνεται τόση αντίθεση μεταξύ της Προστασίας και των Ιονίων.

Και τώρα που μπορούμε να προχωρήσουμε στο ζήτημα νομίζω πως καλά θα ήταν πρώτα να περάσουμε στα πεταχτά, την ιστορία της Έπτανήσου του ΙΟ' αιώνα, και ύστερα να εξετάσουμε την αιτία, που ανάγκασε την κυβέρνηση της Μ. Βρετανίας να στείλη έκτακτο άρμοστή το Γλάδστων, ένα τόσο μεγάλο πολιτευτή.

Ότι άρμοζε να γραφτή για ν' αποδείξει την Έθνικὴν ὑπόσταση της Έπτανήσου, ἐγράφηκε ὅταν ἔπρεπε ὅτι ἔπρεπε να γίνη για ν' αποδειχθῆ ἡ Έπτανήσο, Ἑλληνική, στους περασμένους χρόνους, τῶκαμαν οἱ γονεῖς μας και οἱ πρόγονοί μας.

Ἡ Έπτανήσο ὑποδουλωμένη στους Βενετούς για τετρακόσια χρόνια, χρωστάει την ἐλευθερία της στους ἀποστόλους της Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως, στους μεγαλόψυχους ἐκείνους, που σκοπὸ και θέληση ἔχοντας να διαδώσουν τις μεγάλες ιδέες της ἐλευθερίας, κατέβηκαν τὸ 1797 ὡς την Έπτανήσο, ἀλλὰ ξάφνου βρέθηκαν σὲ περιβάλλον Ἑλληνικὸ και ἔμειναν ἐκστατικοί, για τοῦτο ἐμίλησαν πρώτα για τὴ δόξα και τὸ μεγαλεῖο τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, κρᾶζοντας τους ἑπτανησίους ἀπογόνους των, και ἔπειτα μίλησαν για ἐλευθερία.

Και ἀφ' οὗ διδάχτηκαν οἱ ἑπτανήσιοι την ἐλευθερία, ἐξύπνησε μέσα τους τὸ Ἑθνικὸ ἐκείνο συναίσθημα, που πρέπει να κυριεύει κάθε Ἑλληνικὴ καρδιά, και τους ἔκαμε ἄξιους να μπορούν να συγκρίνουν τὴ Βενετικὴ περίοδο με τὴ νέα τότε κατάσταση, της ἐλευθερίας, της ἰσότητος, και της ἀδελφότητος. Και ἀφ' οὗ ἔβγαλαν κάθε ἀνάμνηση τοῦ περασμένου, συμμορφώθηκαν με τὸ νέο καθεστῶς, με τὴν πεποίθηση, ὅτι τοῦτο και μόνον ἦτο δυνατὸν να τους ὀδηγήσῃ στην πραγματοποίηση της Ἑθνικῆς των ἀποκαταστάσεως. Για τοῦτο ἀπὸ τότε ἡ Έπτανήσο, εὐγνωμόνησε και ἀγάπησε τὸ φιλελεύθερο Ἔθνος.

Ἡ ἀναχώρηση τῶν Γάλλων και ἡ θεμελίωση της Έπτανήσου Πολιτείας τὸ 1800, ἀκόμη περισσότερο ἀναπτέρωσε τις ἐλπίδες τῶν ἑπτανησίων για τὴν Ἑθνικὴ τους ἀποκατάσταση.

Οἱ ιδέες τοῦ Ρήγα τοῦ Φερραίου φερμένες στα μέρη μας ἀπὸ τὸν φίλο του Χριστόφορο Περραιὸ δὲν εἶχαν μικρὴ ἐπίδραση. Σ' ὅλα τὰ νησιά τὸ ὄνομα Ἑλληνας, ἄρχισε γλυκὰ να ἀντι-

λαλεῖ σταυτιὰ τῶν ἐλεύθερων πιά Γραικῶν, και δὲν εἶναι λίγοι ἐκείνοι που στὰ συγγράμματά τους ὑπογράφτηκαν Ἑλληνες, ὅπως ὁ Ἐμμανουὴλ Θεοτόκης ἕνας ἀπὸ τους πρωτεργάτας της Ἑλληνικῆς ιδέας; στην Έπτανήσο, ἕνας ἀπὸ κείνους που στ' ἀλλήθινὰ ἀισθάνθηκαν μέσα τους τὸ πατριωτικὸ αἶσθημα. Εἶναι ὁ ἴδιος; που ὅταν ἀργότερα στὰ 1832 ἐφιλοξένησε στὸ σπίτι τὸν Βασιλέα Ὁθωνα εἶχε ντύση τοὺς σπιτικούς του με φουστανέλλα, και ὁ Βασιλεὺς τὸν ρώτησε με ἀπορία για τοῦτο; και ἀπήντησε:

Μὰ ξεχνᾶτε Μεγαλειότατε πῶς πατᾶτε Ἑλληνικὴ γῆ;

Ἡ Τελετὴ τοῦ ὄρκου τοῦ ἡγεμόνα της νέας Πολιτείας, ἔλαβε χαρακτῆρα τελετῆς Ἑθνικῆς, μεταξύ ἀπὸ ἄλλα λόγια πατριωτικὰ ὁ γεροϋσιαστῆς Κεφαλληνίας Τζουλάτης εἶπε: «Ἐπαύσαμε «να εἶμεθα δοῦλοι τῶν Βενετῶν, και ἡ εὐνοια τῶν πολιτικῶν «περιστάσεων, ἀνύψωσε τὰ νησιά μας σὲ Κράτος ἐλεύθερο, και «τὸ ὄνομα της Ἑλληνικῆς Πολιτείας ἀντιλαλεῖ σ' ὅλες τις Εὐρωπαϊκὲς αὐλές». Ἀλλὰ και ὁ λόγος τοῦ γέρω ἡγεμόνα της Πολιτείας τοῦ Σπυρ. Γεωργ. Θεοτόκη δὲν ἦταν λιγώτερο πατριωτικὸς γιατί και αὐτὸς με ἄλλα πολλὰ εἶπε: «Νὰ που τὸ γένος μας «ἀναγεννήθηκε με τὴν Έπτανήσο Πολιτεία, και ἀπόκτησε ὄνομα Ἑλληνικὸ, Πατρίδα Ἑλληνικὴ και Ἑλληνικὴν Ἐλευθερία». Ἀκόμη και οἱ σοφοὶ Ἑλληνες; που ζοῦσαν στα ξένα ἐνθουσιᾶστηκαν με τὴν ἴδρυσιν της πολιτείας; αὐτῆς, και ὅλοι τους ἔγραψαν ἐνθουσιαστικά, χαιρετῶντας τους πρώτους ἐλεύθερους; Ἑλληνες. Αὐτὸς ὁ Κοραῆς ἀφιέρωνε τοὺς χαρακτῆρας τοῦ Θεοφράστου, στους ἐλεύθερους Ἑλληνες τοῦ Ἰονίου Πελάγου.

Ἡ εἰρήνη τοῦ Τιλλίτ, ἀδίκως παράδωκε τὴν Έπτανήσο Πολιτεία, τὸ 1807 στὴ Γαλλικὴ Αὐτοκρατορία, που διατηρήθηκε ἕως ὅτου ἔπεσε ὁ Μ. Ναπολέων. Ἀλλὰ ἡ κατοχὴ αὐτὴ, μπορούμε να ποῦμε σεβάστηκε τὴν Ἑλληνικὴ πολιτεία, και μάλιστα τὸ λίγο καιρὸ που διατηρήθηκε ὠφέλησε τὴν Ἑλληνικὴ ἐκπαίδευση, και ἔδωκε μεγάλη πρόοδο στα γράμματα και στις τέχνες. Ἡ Ἰόνιος Ἀκαδημία της ἐποχῆς ἐκείνης, και ὁ Ἰόνιος Μηνήτωρ που δημοσιεύονταν Ἑλληνικὰ και Γαλλικὰ μπορούν να μαρτυρήσουν. Με τὴν κατοχὴ αὐτὴ τὸ ἔθνικὸ συναίσθημα τῶν Ἰονίων δυνά-

Ιλκὸς Ἰαττιοῦσε μὲς γίνηκε ἀγνότερος και ὁ λαὸς ὠρίμασε, ἀπὸ τὸν πᾶν κατὰ τὴν ἐλευθεροὺς πολιτεύμα. Μὰ ἦταν γραφτὸ με τὴν Μοκρὸν τὴν Περραιῶν τοῦ 1815, τὰ Έπτανήσα να βαλθοῦν

στήν προστασία τῆς Μ. Βρεταννίας, προστασία κράτους μεγάλου καὶ πλουσίου, προστασία πού τὴν ἔταξαν φιλελεύθερη.

Μόλα ταῦτα οἱ Ἑπτανήσιοι δὲν ἔμειναν εὐχαριστημένοι μετὰ τὴν λύσην αὐτή, πρὸ πάντων ἅμα ἐρμήνευσαν τὸ ἀνελεύθερο Συνταγματικὸν χάριτῃ τοῦ 1817. Καὶ εἶναι γνωστοὶ οἱ ἀγῶνες τοῦς, ἀπὸ τὴν πρώτη ἐφαρμογὴ τοῦ νέου πολιτεύματος γιὰ τὴν ἐθνικὴν ἀποκατάστασιν, καὶ δὲν εἶναι λίγοι ὅσοι ὑπέφεραν καὶ ἐμαρτύρησαν γιὰ τὴν ἰδέαν, ὅπως εἶναι γνωστὰ τὰ μέτρα τῆς προστασίας γιὰ νὰ καταπνίξῃ τὰ φιλελεύθερα αὐτὰ κινήματα, καθὼς καὶ οἱ προσπάθειες γιὰ νὰ πάρῃ μετὰ τὸ μέρος τῆς τὴν κοινὴ γνώμη, εἴτε μετὰ ἔργα κοινῆς ὠφελείας, εἴτε ἀνταμειβόντας ἄτομα.

Καὶ ὅταν στὰ 1821 ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Γερμανὸς σήκωσε τὴ σημαίαν τῆς ἀναστάσεως τῆς φυλῆς κατὰ τοῦ τυράννου, οἱ κάτοικοι τῶν νησιῶν δὲν ἔμειναν ἀσυγκίνητοι, καὶ ὅπως λέει ὁ μέγας ποιητής :

20. Ἐφωνάξανε ὡς τὰστέρια
Τοῦ Ἴονίου καὶ τὰ νησιά,
Κ' ἐσηκώσανε τὰ χέρια
Γιὰ νὰ δείξουνε χαρά,

21. Μ' ὄλον ἑποῦ ἔναι ἀλυσσωμένο
Τὸ καθένα τεχνικὰ,
Καὶ στὸ μέτωπο γραμμένο
Ἔχει Ψεύτρα Ἐλευθεριά.

Ἡ πολιτικὴ ὁμωσ τῆς Μ. Βρεταννίας δείχτηκε πολὺ αὐστηρὴ καὶ ἐμπόδιζε τοὺς Ἴονίους νὰ κάμουν τὸ καθήκον τοῦς, ὅπως αὐτοὶ ἤθελαν.

Ἡ περίστασις δὲν ἐπιτρέπει νὰ πραγματευθοῦμε τὸ ζήτημα αὐτὸ ὅπως πρέπει καὶ νὰ ἀποδώσουμε ὅλο τὸ μεγαλεῖο στὸ ἀδελφικὸ ἐκεῖνο συναίσθημα τῶν Ἑπτανησίων. Θὰ περιοριστοῦμε λοιπὸν στὴ γνώμη τοῦ ἱστορικοῦ Θωμᾶ Γόρδων, Ἄγγλου, πού μετὰ ἀρετὴ ἀμεροληψία περιγράφει τὴν ἐντύπωσιν πού ἔκαμε στὴν Ἑπτανήσο ἢ κήρυξιν τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως.

« Τὸ Ἴονικὸν Κράτος συγκινήθηκε τόσο σὰν νὰ εἶχε πέσῃ ἕνας « ρούφουλας » στὸ Ἴόνιο πέλαγος. Οἱ κάτοικοι τῶν νησιῶν, ἄν « καὶ χωρισμένοι ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς των, διατηροῦν τὴν ἴδιαν

« θρησκείαν, τὴν ἴδιαν γλῶσσαν, τοὺς ἴδιους πόθους, ὅπως τὸν καιρὸ τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας. » Καὶ θὰ παραλείψουμε ὅλα τὰ γεγονότα πού ἀκολούθησαν, γεγονότα μεγάλα βέβαια γιὰ τὴν ἐθνικὴν ἱστορίαν τῆς Ἑπτανήσου, ὅπως ὁ διωγμὸς τοῦ ἀρμοστοῦ Μαίτλανδ, πού τόσο κατακρίθηκε στὴν ἀγγλίαν, ἀκόμα καὶ μέσα στὴ Βουλῆ, τὴν πολιτικὴν ζύμωσιν τοῦ 1839 μετὰ ἀρχηγὸν τὸν Ἀνδρέαν Μουστοξόδη, πού ὑπῆρξεν ἡ βάση τοῦ ριζοσπαστισμοῦ καὶ κατέληξε στίς συνταγματικὰς μεταρρυθμίσεις τοῦ 1849, μετὰ τὴν ἐλευθεροτυπία, γιὰ νὰ φτάσουμε στὸ ζήτημά μας, στίς αἰτίαις δηλαδὴ πού ἀνάγκασαν τὴν κυβέρνησιν τῆς Μ. Βρεταννίας νὰ στείλῃ τὸν Γλάδστον ἑκτακτὸν ἀρμοστήν.

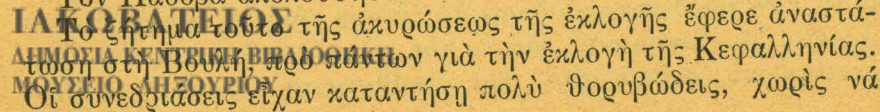
Ἐπρόκειτο νὰ συνέλθῃ ἡ 3ῃ σύνοδος τοῦ Ἰ. Κοινοβουλίου καὶ ἀναβλήθηκε γιὰ τὴν 1ῃ Νοεμβρίου 1856, ὡς τόσο ἡ Βουλὴ διαλύθηκε καὶ οἱ ἐκλογὲς κηρύχθηκαν πρὸς τὸ τέλος τοῦ χρόνου, γιὰ τὴν ΙΑ΄ Βουλῆ.

Στὴν Κεφαλληνίαν οἱ ἐκλογὲς ἀνάδειξαν κυβερνητικούς, καὶ τοῦτο γιὰ τὴν ἄλλα κόμματα ἔκαμαν ἀποχῆ, μετὰ τὴν δικαιολογίαν πῶς στὸν ἐκλογικὸν κατάλογον γράφτηκαν ὀνόματα πού δὲν εἶχαν δικαίωμα ψήφου.

Οἱ κυβερνητικοὶ αὐτοὶ βουλευτὲς, γιὰ νὰ καλοπιιάσουν τοὺς ριζοσπάστες, ἐζήτησαν ἀπὸ τὸν ἀρμοστήν νὰ ἀνακληθοῦν οἱ πολιτικοὶ ἐξόριστοι, πού καθὼς εἶναι γνωστὸ οἱ περισσότεροι ἦσαν Κεφαλλονίτες.

Ἡ νέα Βουλὴ συνῆλθε γιὰ πρώτη φορὰ στὰς 4]16 Φλεβαριοῦ 1857. Ἀπὸ τοὺς πρώτους μίλησε ὁ Παδοβᾶς καὶ ζήτησε τὴν ἀκύρωσιν τῶν ἐκλογῶν, γιὰ τὴν ἔβλεπε πῶς μέσα ἀπὸ τὴν Βουλῆν ἔλειπαν οἱ καλύτεροι βουλευταὶ Ζερβός, Μομφερράτος, κ. ἄ. καὶ ἡ ἀποτυχία τοῦ στὴν πρότασιν αὐτὴν τὸν ἔκαμε ριζοσπάστη, γιὰ τὴν ἔβλεπε πῶς ἡ προστασία ἢ μᾶλλον ὁ ἀρμοστής δὲν κρατοῦσε τὴν ὑπόσχεσίν του. « Νὰ παύσῃ ὁ φενακισμὸς, φώναξε « στὴ Βουλῆν μέσα, καὶ ἄς μάθῃ ἡ προστασία καὶ ὁ κόσμος ὅτι « τὴν δολιότητα βδελυττόμεθα. Ἡ ἐνδεκάτη αὕτη Βουλὴ εἶναι « οὐχὶ κρίκος, ἀλλὰ φραγμὸς μετὰξὺ παρελθόντος καὶ μέλλοντος. »

Τὸν Παδοβᾶ ἀκολούθησαν πολλοὶ ἄλλοι βουλευταὶ. Τὸ ζήτημα τοῦτο τῆς ἀκυρώσεως τῆς ἐκλογῆς ἔφερε ἀναστάσιμον ἐπὶ τὴν Βουλῆν, πρὸ πάντων γιὰ τὴν ἐκλογὴν τῆς Κεφαλληνίας. Οἱ συνεδριάσεις εἶχαν καταντήσῃ πολὺ θορυβώδεις, χωρὶς νὰ

βγαίνει συμπέρασμα, και η Βουλή κηρύχθηκε σὲ διαρκῆ συνεδρίαση, ἕως ὅτου τελειώσῃ τὸ ζήτημα. Μὰ αὐτὸ δὲν ἦταν σύμφωνο μὲ τὸ Σύνταγμα, και ὁ ἀρμοστής μὲ διάγγελμα, διακοίνωσε στὴ Βουλή τὴν παραβίαση αὐτῆ τοῦ Συντάγματος.

Μὲ τὴν τροπὴν ποὺ ἔλαβαν τὰ πράγματα ἡ Βουλή δὲν ἦταν σὲ θέση νὰ ἀποφασίσῃ, γιατί οἱ ριζοσπάστες φώναζαν και οἱ κυβερνητικοὶ δὲν συμφωνοῦσαν στὴν ἀκύρωση, τότε ὁ Κουρῆ; ἐπρότεινε νὰ δεχθοῦν τὸ διάγγελμα και νὰ ἀναθέσουν τὸ ζήτημα στὴν κρίση τοῦ συμβουλίου τοῦ στέμματος τῆς Μ. Βρετανίας, ἂν ἔπρεπε ἢ ὄχι νὰ ἀκυρωθοῦν οἱ ἐκλογές. Ἡ Βουλή παραδέχτηκε τὴν πρόταση, ἂν και ὁ Λομβάρδος τὴν ἐπολέμησε.

Ἐννοεῖται πῶς τὸ συμβούλιο τοῦ στέμματος, ἀπάντησε τὸ γληγορότερο, ἐπικυρώνοντας τὴν ἐκλογή.

Ὡς τόσο τὸ κυβερνητικὸ ἢ Ἀγγλόφιλο κόμμα μὲ ὅλες τὶς ἐπεμβάσεις ποὺ ἔγειναν στίς ἐκλογές δὲν ἀντιπροσώπευε τὴ μεγαλύτερη μερίδα, ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ ἐνώθησαν μὲ τοὺς ριζοσπάστες ὁ Παδοβᾶς και οἱ φίλοι του. Γιὰ τοῦτο οἱ φίλοι τοῦ ἀρμοστοῦ, βλέποντας πῶς ἡ προστασία δὲν εἶχε ἀρκετοὺς ὑποστηρικτές, σκέφτηκαν κάτι, ποὺ νόμισαν πῶς θὰ μοίραζε τὸ ριζοσπαστικὸ κόμμα, και αὐτὸ ἦταν σχέδιο πολὺ καταχθόνιο, ποὺ ὄχι μόνον δὲν πέτυχε, ἀλλὰ ὠφέλησε πολὺ, και ἔκαμε σὲ τρόπο νὰ γίνῃ ἡ Ἐνωσιμίαν ὥραν ἀρχήτερα. Τὸ σατανικὸ αὐτὸ σχέδιο ἦταν νὰ ἐνωθοῦν μὲ τὴν Ἑλλάδα τὰ πέντε νησιά, Λευκάδα, Ἰθάκη, Κεφαλληνία, Ζάκυνθο και Κύθηρα, και τὰ ἄλλα δύο Κέρκυρα και Παξοὶ νὰ γίνουν ἀποικία Ἀγγλική. Αὐτὸ εἶναι τὸ γνωστὸ σκάνδαλο τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, τὸ σκάνδαλο τοῦ ἀποικισμοῦ. Καὶ στάλῃθαι τὸ σχέδιο ἦταν ἀποτρόπαιο, και ἀλλοιμονό μας: ἂν δὲν εἶχαμε νὰ κάμουμε μὲ κράτος φιλελεύθερο ὅπως τὸ Ἀγγλικό, ποὺ ὅταν ἦλθε ἡ ὥρα ἀποκήρυξε τὸ βρωμερὸ τέχνασμα.

Ὁ ἀρμοστής Γιάγκ, ποὺ ἐνεργοῦσε φαίνεται ὄχι σύμφωνα μὲ τὴ γνώμη τῆς κυβερνήσεώς του, ἀλλὰ μόνον μὲ τοὺς πόθους μερικῶν, ποὺ κανένα αἶσθημα δὲν εἶχαν στὴν ψυχὴ τους, παρὰ μόνον δουλοπρέπεια, ἐκάλεσε τὸν Γεν. Γραμματέα τῆς Γερουσίας, τὸν πρωθυπουργὸ ὅπως θὰ λέγαμε σήμερα, ποὺ ἦταν τότε ὁ κόμισ Ἀ. Δούσμανης, γιὰ νὰ τὸν πληροφορήσῃ και τὸν διαφωτίσῃ στὸ ζήτημα αὐτὸ, και ὑπεύθυνα νὰ τοῦ πῇ τὸ τί θέλει

ὁ λαός. Ὁ Δούσμανης, πολὺ ἔξυπνος ἄνθρωπος, δὲν ἦταν δυνατὸ σ' ἓνα τέτοιο ζήτημα νὰ δώσῃ γνώμη ποὺ θὰ βάρυνε εἰς τὸ μέλλον τὴν τύχη τοῦ λαοῦ, και ἔδωκε ἀπάντηση ποὺ δὲν εὐχαρίστησε τὸν ἀρμοστή.

Ποιὸς ὅμως ἦταν ἡ ψυχὴ τοῦ σχεδίου τοῦ ἀποικισμοῦ; ποιὸς ἄλλος παρὰ ὁ Γεν. Εἰσαγγελέας; ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Ἀγγλοφίλου κόμματος τῆς Ἐπτανήσου ὁ Δημήτριος Κουρκουμέλης;

Ἡ διάδοση αὐτῆ τοῦ ἀποικισμοῦ δὲν μπορούσε νὰ μὴ φθάσῃ και στὴ Βουλή (ποὺ ὅπως εἶδαμε ἦταν ἀρκετὰ ἀνακατεμένη). Κανένα ἀπὸ τὰ δύο κόμματα τῶν ριζοσπαστῶν και τῶν μεταρρυθμιστῶν ἤθελε νὰ τὴν πιστέψῃ, μὰ οὔτε ἤθελαν νὰ παραδεχθοῦν ὅτι ἐκυκλοφόρησε ἀναφορὰ στὴν ἐξοχὴ τῆς Κερκύρας γι' αὐτὸ τὸν σκοπὸ. Καὶ ἔλεγε ὁ Κουρῆ; « ἀδυνατῶ νὰ πιστεύσω ὅτι ἡ Κέρκυρα διατρέχει τοιοῦτον κίνδυνον, ὁ δὲ « διανοηθεῖς τοσοῦτω ἀπαίσιον σχέδιον, ὦφειλε καλῶς νὰ σταθμίσει τὰς συνεπείας. Τὸ πρᾶγμα καθ' ἑαυτὸ σπουδαιότατον, « χρῆζει πολλῆς περισκέψεως και σοβαρᾶς ἀποφάσεως. Ἄλλ' ἂν « πιστεύητε, ὅτι κινδυνεύει ἡ πατρίς, προτείνετε ὅ,τι φρονεῖτε « καταλληλότερον· πάντες δὲ πρόθυμοι θὰ ἀποδεχθῶμεν, και « ἄνευ διακρίσεως ἀποχωρέσων θὰ ἐξεγεροθῇ μεθ' ἡμῶν ἅπαντα « ἡ Ἐπτανήσος, διαμαρτυρομένη καθ' οἷας δήποτε ἐπιβουλῆς « τεκταινομένης ἐναντίον τῆς ἡμετέρας Ἐθνικότητος και ἀνε- « ξαρτησίας. »

Στὴ συνεδρίαση ὅμως ποὺ ἀκολούθησε δηλ. τὶς 20 Ἰουνίου 1857, σηκώθηκε ὁ Δάνδολος και ἐβεβαίωσε, πῶς ἡ ἀναφορὰ τοῦ ἀποικισμοῦ ἐκυκλοφόρησε στὴν ἐξοχὴ τῆς Κερκύρας; τὴν ἴδια βεβαίωση ἔκαμαν και ἄλλοι δύο βουλευταί.

Ἀμέσως ἡ συνεδρίαση ἔλαβε χαρακτῆρα Ἐθνικό, και στὴν περίστασι ἐκείνη ἐγράφηκε μία ἀπὸ τὶς Ἐθνικώτερες σελίδες τῆς Ἐπτανησιακῆς ἱστορίας. Στὴν ἀρχὴ γίνηκε μεγάλη σιωπὴ στὴν αἴθουσα τῆς Βουλῆς και στὰ ἀκροατήρια, σιωπὴ ποὺ ἔδειχνε τὴν ἀληθινὴ ἀγανάκτηση. Πρῶτος σηκώθηκε ὁ Λομβάρδος και εἶπε· « Ἀποκρούω, ὅτι ἀναφορὰ περὶ ἀποικισμοῦ δύναται νὰ ἐγείρῃ ὑποθέσεις ἐν Κερκύρα, και ὅτι ζῶσιν ἐνταῦθα τοιαῦτα « τέρατα ἄλλ' ἂν ὑπάρχωσι ἄφετε νὰ ἴδωμεν αὐτά. » (μ' αὐτὰ « μὲ ἐμπροσθεῖ τὸν Γεν. Εἰσαγγελέα, ποὺ ἦταν παρὼν στὰς συνεδριάσεις τῆς Βουλῆς, χωρὶς ψῆφο, ἀλλὰ μὲ δικαίωμα νὰ μιλή γιὰ

ΙΑΚΩΒΑΤΡΙΩΣ
ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΒΙΒΛΙΟΤΗΚΑ
ΜΟΝΕΜΒΑΣΙΩΝ

κάθε ζήτημα ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς κυβερνήσεως.) « Βεβαιώθητε
 « ὅτι ἐν ταῖς λοιπαῖς νήσοις τοῦ Ἴονίου οὐδεμία ψυχὴ ὑπάρχει
 « μὴ ἀποτροπιάζομένη τὸν ἀποικισμόν, οὔτε εἰς ἐστὶν ὁ ἀπο-
 « κρούων τοιοῦτον ἀνοσιούργημα, καὶ μὴ πρόθυμος ἰδίῳ αἵματι
 « νὰ ὑπογράψῃ ὅτι μόνη ἐπιθυμία καὶ θέλησις τοῦ Ἴονίου λαοῦ
 « εἶναι ἢ μετὰ τῆς ἐλευθερίας Ἑλλάδος ἢ Ἐνωσις. »

Ἔτσι οἱ Βουλευταὶ σηκώθηκαν τότε καὶ χειροκρότησαν τὸ
 ῥήτορα καὶ φώναξαν, Ναί!, ζήτω ἢ Ἐνωσις! Στὸν ἀκράτητον
 αὐτὸν ἐνθουσιασμό, ἐνθουσιασμένο, καὶ ὁ Λομβάρδος ἔκλεισε τὸ
 λόγο του λέγοντας: « Ὁ φίλοπατριδες καὶ γενναῖοι, ὡς γνήσια
 « τέκνα τῶν ἀθανάτων ἐκείνων προγόνων, μετ' ἐνθουσιασμοῦ
 « ἐπικροτεῖτε ὁμοφώνως τὴν εὐφρόσυνον πάσῃ Ἑλληνικῇ καρ-
 « δία ταύτην ἐκδήλωσιν. Ἀποδείξωμεν τῷ ξένῳ ὅτι ὁ προσφιλέ-
 « στερος, ὁ ἱερώτερος, ὁ γλυκύτερος τῶν Ἑπτανησίων πόθος
 « εἶναι ἢ ἀνεξαρτησία καὶ ἢ ἀπὸ τῆς προστασίας ἀπαλλαγὴ. »

Ὁ θόρυβος τοῦ ἐνθουσιασμοῦ δὲν ἔπαυε καὶ ἡ συνεδρίαση
 διακόπηκε, ὁ πρόεδρος τότε νόμισε πῶς ἔπρεπε νὰ ζητήσῃ τὴν
 ἀναβολὴ τῆς συζητήσεως τῆς ἀναφορᾶς τοῦ ἀποικισμοῦ, γιὰ ἄλ-
 λη συνεδρίαση, μὰ σηκώθηκε ὁ Κουρῆς μὲ θυμὸ καὶ ἐναντιώ-
 θηκε στὴν πρότασιν τοῦ προέδρου. « Θαυμάζω, εἶπε, πῶς προ-
 « τείνετε ἀναβολήν. Σεβιάσθητε τοῦλάχιστον τὴν θέσιν τῶν ἐκ
 « Κερκύρας βουλευτῶν. Καὶ πῶς δυνάμεθα νὰ ἀναβάλωμεν, ἀφ'
 « οὐ τρεῖς βουλευταὶ ἐπισήμως διαβεβαιούσιν, ὅτι ἀναφορὰ στυ-
 « γερὰ καὶ καταχθόνιος κυκλοφορεῖ ἐν τῇ ἐξοχῇ; Βουλευταὶ!
 « πρόκειται περὶ τῶν ὄλων. Οὐδόλως ἀρκεῖ ὅτι οἱ Κερκυραῖοι
 « μετὰ φρίκης ἀποκρούομεν τὸ πρόδοτικὸν τόλμημα. Ὁφείλου-
 « σι καὶ οἱ βουλευταὶ τῶν ἀδελφῶν νήσων μετ' ἡμῶν συνηνω-
 « μένοι νὰ ἀμυνθῶσι τῶν τιμαλφεστέρων τῆς κοινῆς πατρίδος δι-
 « καιωμάτων. » Ὁλοὶ οἱ βουλευταὶ σηκώθηκαν καὶ πάλιν φωνά-
 ζοντάς, Ζήτω ἢ Ἐνωσις, καὶ λέγοντας « εἴμεθα ἔτοιμοι τὰ πάντα
 « νὰ θυσιάσωμεν ὑπὲρ τῆς ἀδελφῆς Κερκύρας. »

Ἄλλ' ἐὰν, ἐξακολούθησε ὁ Κουρῆς, ἀληθῶς τεκταινεται τι
 « κατὰ τοῦ τόπου, τίς θὰ ἐγγυηθῇ περὶ τῆς κοινῆς ἡσυχίας;
 « Προσκαλῶ τὴν Κυβέρνησιν νὰ ἐπισπεύσῃ πᾶσαν ἐρευναν, καὶ
 « ἐὰν κίνδυνός τις ὑφίσταται, δεῖν νὰ λάβῃ τὴν προσήκουσαν
 « πρόνοιαν. »

Ὁ θόρυβος ἔξακολουθοῦσε, ὅταν σηκώθηκε ὁ Λάσκαρης, ἢ

ἡσυχία μορφὴ του, ἔφερε ἀμέσως τὴ γαλήνη στὴ Βουλὴ, καὶ μὲ
 ὄφρος ἐπικὸ, εἶπε λίγα μὰ βαρυσήμαντα λόγια. « Ἡ Κέρκυρα ἀ-
 « νέκαθεν ἔσχε τῆς ἐλευθερίας καὶ ἀνεξαρτησίας τὸ αἶσθημα,
 « μαρτυρεῖ περὶ τούτου ἡ ἱστορία. Τετρακοσίων ἐτῶν δουλεία,
 « οὐδὲ κατὰ κεραίαν ἴσχυσε νὰ μεταβάλλῃ τὸ ἐθνικὸν φρόνημα,
 « κατὰ δὲ τῶν ἐθνικῶν πόθων, πῦλαι ἄδου οὐ κατισχύσουσιν. »

Μετὰ τὸν Λάσκαρη μίλησαν καὶ ἄλλοι βουλευταὶ, ὁ Δάνδολος
 ἐπρότεινε νὰ ἀνακριθῶν ἀπὸ τὴ Βουλὴ ὁ ἀστυνόμος, μαζί μὲ
 ἐκείνον ποῦ ἀνέλαβε νὰ γυρίσῃ τὴν ἀναφορὰ, ἐπίσης καὶ ὁ Μα-
 ρῖνος ἐπρότεινε νὰ συστηθῇ ἐπιτροπὴ ἀνακριτικὴ, καὶ ἡ Κυβέρ-
 νησις νὰ δηλώσῃ τὰ μέτρα ποῦ ἔλαβε. Ὁ Ἀριστοτέλης Βαλαω-
 ρίτης εἶπε « ἂν ἐπιβουλή καταχθονία ἐνεδρεύῃ τὰ Ἐθνικὰ ἡμῶν
 « δίκαια, ἀνάγκη νὰ προσφύγωμεν εἰς τὰ ἄκρα, ἀντιτασσόμενοι
 « κατ' αὐτῆς δι' οἶον δῆποτε μέσων. » Ὁ Παδοβᾶς ἔκρινε « ἀξίου
 « θανάτου τοῦ ἀλιτηρίου, τοῦ ὑποκινουῦντος τοιοῦτον ἀνοσι-
 « ούργημα, » καὶ ἀφ' οὗ ἔβεβαίωσε πῶς δὲν θὰ ξέφευγαν τὴν κατα-
 δίκην, εὐχαρίστησε τοὺς βουλευτὰς γιὰ τὴ συμπάθεια ποῦ δεί-
 ξανε γιὰ τὴν Κέρκυρα.

Τέλος σηκώθηκε ὁ Λομβάρδος, μὲ τὴ συγκίνηση ζωγραφισμέ-
 νη στὸ πρόσωπό του καὶ μὲ ἔξαρση πατριωτικῆ, ἐμακάρισε τὸν
 ἑαυτό του, ποῦ ἀξιώθηκε νὰ ἰδῇ τὴν ἐπίσημην αὐτὴν ἡμέρα, ποῦ
 οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς Ἑπτανήσου ἐναντιώθηκαν στὴν ὑπονόμευ-
 ση τοῦ Ἐθνισμοῦ μας, καὶ σύσσωμοι ἐκφράστηκαν γιὰ τὴν Ἐ-
 θνικὴν ἀποκατάστασιν καὶ ἐπαινῶντας τοὺς βουλευτὰς ἔκλεισε
 τὸ λόγο του μὲ αὐτὰ τὰ λόγια. « Ἄς τολμήσῃ πλέον νὰ εἴπῃ τις
 « ὅτι θὰ δυνηθῇ ποτὲ ξένος νὰ εὗρῃ στήριγμα ἐν Ἑπτανήσῳ, ἢ
 « βία, μόνη ἢ βία δύναται τοῦ λοιποῦ νὰ συγκρατήσῃ ἡμᾶς ἐν
 « τῇ παρουσίᾳ πολιτικῆ καταστάσει. Κατὰ τὴν ἱεράν ταύτην στιγ-
 « μὴν, καθ' ἣν ἀπεφάνθητε παμψηφεί ὑπὲρ τῆς Ἐθνικῆς ἀποκα-
 « ταστάσεως, παύσατε παρακαλῶ πᾶσαν συζήτησιν, βεβαιώσατε
 « μόνον τὸ γεγονὸς, διατάξατε νὰ ἐπικυρωθῶσι καὶ δημοσιευ-
 « θῶσι παραχρῆμα τὰ πρακτικά. Οὐδεμία πλέον συζήτησις, οὐ-
 « δεμία ψηφοφορία, σέβας μόνον εἰς τὴν ἱεράν τῆς Βουλῆς ἐκδή-

ἸΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

Μακαριὴ ἐντύπωση ποῦ ἔλαβεν ὁ λαὸς ἀπὸ τὴ φήμη τῆς κυ-
 βερνήσεως τῆς ἀναφορᾶς τοῦ ἀποικισμοῦ, ἦταν τέτοια, καὶ τὰ
 πνεύματα εἶχαν ἐρεθισθῆ τόσο, ποῦ χωρὶς νὰ σκέπτονται τίς συ-

νέπειες με θάρρος φανέρωναν τὸν Ἐθνικὸ πόθο. Μαζί με τὸ λαὸ καὶ ὁ τύπος δὲν καθυστέρησε στὸ ἔθνικὸ ἔργο, καθὼς καὶ τὰ σωματεῖα.

Ἡ κατάσταση αὐτὴ στὴν Ἑπτάνησο, ἔγεινε ἀφορμὴ, ὥστε ἡ Κυβέρνηση τῆς προστασίας νὰ λάβῃ τὰ μέτρα τῆς, ἀφ' οὗ πρῶτα ἐξετάσῃ καλὰ τὸ ζήτημα. Ἀποφάσισε λοιπὸν νὰ στείλῃ τὸν Γ. Ε. Γλάδστον, ἔκτακτο ἀρμοστή, γιὰ νὰ μελετήσῃ καλὰ τὴν κατάσταση καὶ νὰ προτείνῃ τὰ μέτρα ποὺ ἐνόμιζε γιὰ θεραπεία. Οἱ ἑπτανήσιοι ὁμως κρίνοντας ἀπὸ τὰ φιλελεύθερα καὶ φιλελληνικὰ αἰσθήματά του, νόμισαν πῶς ἡ Κυβέρνηση τῆς Μ. Βρεταννίας ὑποχωροῦσε στὸν πόθο τῆς Ἑνώσεως.

Καὶ ἐν' ᾧ ὁ Γλάδστον ταξίδευε γιὰ τὴν Κέρκυρα, στὴν ἐφημερίδα τοῦ Λονδίνου Dely—News τῆς 12 Νοεμβρίου 1858, δημοσιεύτηκε ἓνα ὑπόμνημα τοῦ ἀρμοστοῦ Γιὰγκ με ἡμερομηνία 10 Ἰουνίου 1857, πρὸς τὸν Ὑπουργὸ τῶν ἀποικιῶν.

Στὸ ὑπόμνημα ἐκεῖνο ἔλεγε πῶς οἱ Ἑπτανήσιοι δὲν εἶχαν παράπονα κατὰ τῆς προστασίας, καὶ τῆς Ὑψηλῆς ἀστυνομίας, οὔτε πῶς ἔγεινε ποτὲ λόγος γιὰ παραβίαση τοῦ Συντάγματος, τῆς ἀτομικῆς ἐλευθερίας, ἢ τῆς ἐλευθεροτυπίας, μὰ πῶς με ὅλα αὐτὰ δὲν περίμενε κανένα καλὸ ἀποτέλεσμα, ἐπειδὴ αἱ σχέσεις τῆς προστασίας καὶ τῶν Ἰονίων δὲν ἦταν καλές. Ἀπὸ τὴ δύσκολη αὐτὴ θέση ἡ Ἀγγλία ἔπρεπε νὰ βγῇ τὸ γληγορότερο, καὶ ἡ εὐκαιρία παρουσιάζονταν μετὰ τὸ ζήτημα τοῦ ἀποικισμοῦ τῆς Κερκύρας καὶ τῶν Παξῶν, ἀφ' οὗ τὰ ἄλλα πέντε νησιά ἤθελαν δοθῆναι στὴν Ἑλλάδα. Ἡ Κέρκυρα θὰ γίνονταν τότε ἀληθινὸς παράδεισος μετὰ τὴ Βρεταννικὴ κυριαρχία, θὰ εἶχε εἰσοδήματα περισσότερα ἀπὸ τὰ ἔξοδα, καὶ ἐπειδὴ αὐτὰ τὰ γνωρίζουν καλὰ οἱ Κερκυραῖοι, δὲν εἶχαν διάθεση νὰ χωρισθοῦν ποτὲ ἀπὸ τὴν Ἀγγλία. Ἐὰν ὁμως ἡ κατάσταση αὐτὴ ἤθελε ἐξακολουθήσῃ, οἱ δυσκολίες ποὺ μόλις ὑπερικήθηκαν, θὰ παρουσιάζονταν καὶ πάλιν, γιὰ τὴν οἱ συνταγματικὲς ἐλευθερίες παράλυσαν τὴ δύναμη ποὺ εἶχαν στὰ χέρια τους τὰ ὄργανα τῆς προστασίας. Καὶ ἔπειτα ἀπὸ πολλὰ παρόμοια ἐξακολουθοῦσε τὸ ὑπόμνημα γράφοντας γιὰ τὴν Κέρκυρα, πῶς εἶναι σταθμὸς μεγάλης σημασίας γιὰ στρατὸ ξηρᾶς καὶ γιὰ στόλο πρὸ πάντων, καὶ πῶς θὰ ἦταν καλὰ ἂν ἡ Ἀγγλία συμφωνοῦσε μετὰ τὶς ἄλλες Δυνάμεις, καὶ κατόρθωνε τὴν ἀλλαγὴ τοῦ καθεστώτος στὰ νησιά. Τέλος ἀνα-

φέρονταν σ' ἓνα ἄλλο ὑπόμνημά του τῆς 20 Μαγιοῦ 1856 καὶ σ' ἐκεῖνο τοῦ Δόκτορα Κουρκουμέλη, ποὺ συνιστοῦσε θερμοτάτα τὸν ἀποικισμὸ τῆς Κερκύρας.

Εἶναι φανερὸ πῶς ἡ δημοσίευσή ἐκεῖνη ἔγεινε μετὰ σκοπὸ νὰ δοκιμασθῇ ὁ λαὸς, πολλοὶ μάλιστα εἶχαν τὴ γνώμη πῶς δημοσιεύτηκε, γιὰ ἐκδίκησι, ἀπὸ τοὺς ὀλίγους ἐκεῖνους ποὺ ἤθελαν νὰ γίνῃ ἡ Κέρκυρα ἀποικία Ἀγγλική, γιὰ τὴν ἔβλεπαν πῶς ἡ ἀποστολὴ τοῦ Γλάδστον δὲν θὰ εἶχε ἐπιτυχία, εἰς τὶς μεταρρυθμίσεις ποὺ θὰ πρότεινε. Μὰ τὸ ἀποτέλεσμα βγήκε ἐνάντιο ἀπ' ὅτι περιμέναν, γιὰ τὸν μεγάλον ἀναβρασμὸς σηκώθηκε σ' ὅλα τὰ νησιά καὶ πρὸ πάντων στὴν Κέρκυρα ὁ ἐρεθισμὸς ἔφτασε στὸ ἀπροχώρητο.

Ἐξ αἰτίας τοῦ μεγάλου αὐτοῦ ἐρεθισμοῦ ποὺ σηκώθηκε στὰ νησιά, ἡ Ἀγγλικὴ Κυβέρνηση ἐκάλεσε σὲ ἀπολογία τοὺς συντάκτες τοῦ Daily—News, καὶ αὐτοὶ εἶπαν πῶς ἔλαβαν τὰ ὑπομνήματα ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖο τῶν ἀποικιῶν, ὃ ὑπεύθυνος ὑπάλληλος βρέθηκε, καὶ ἐδικάσθηκε στὸ Κακουροδικεῖο, ἀθωώθηκε ὁμως. Στὸν ἴδιον καιρὸ ἡ Ἀγγλικὴ Κυβέρνηση διακήρυξε πῶς οὔτε πρόθεση εἶχε νὰ κάμῃ τὴν Ἑπτάνησο ἀγγλικὴ ἀποικία, οὔτε εἶχε τὸ δικαίωμα.

Ὡς τόσο ἔπειτα ἀπὸ δέκα ἕξι μέρες ταξίδι ἔφθασε ὁ Γλάδστον στὴν Κέρκυρα τῆς 24 Νοεμβρίου 1858 καὶ βρῆκε τὸν κόσμον σὲ μεγάλον ἐρεθισμὸ καὶ μετὰ πολὺν κακὴν διαθέσει, γιὰ τὴν προστασία. Τὴν ἡμέραν ἔπειτα ἐπεσκέφθηκε τὸν Πρόεδρον τῆς Γερουσίας καὶ τὸν Μητροπολίτη Ἀθανάσιον Πολίτη, μάλιστα τοῦ φίλησε τὸ χέρι. Τὸ ἴδιο ἔκαμε ἀργότερα καὶ σὲ ἄλλα νησιά, ὄχι μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ μοναστήρια ἐπεσκέφθηκε καὶ τὶς ἐκκλησίες, ὅπου μετὰ βραθεῖς μετάνοιες, προσκυνοῦσε τὰ ἅγια κονίσματα, γιὰ τοῦτο τὰ πολὺ συντηρητικὰ φύλλα καὶ τὰ σατυρικὰ τοῦ Λονδίνου, δὲν σεβάσθησαν τὴν εὐλάβειαν τοῦ πολιτικοῦ, ποὺ τὸ ἔκανε μόνον καὶ μόνον γιὰ νὰ δείξῃ πόσον ἔπρεπε νὰ σεβασθῇ τοὺς θεσμοὺς καὶ τὰ ἔθιμα τοῦ λαοῦ ποὺ τοῦ δόθηκε ἡ ἐξουσία νὰ κυβερνήσῃ.

Στῆς 26 τοῦ μηνὸς συνήρθη ἡ Γερουσία σὲ συνεδρίαση καὶ **Ἰωάννης Βασιλάκης**, γιὰ τὴν ἀπόστολὴν του, ποὺ ἔπαινε τὴν ἀποικιστικὴν αἰτία τῆς πολιτικῆς καταστάσεως, καὶ τὴν ἀποροῦσε νὰ γίνῃ γιὰ νὰ διορθωθῇ.

Ἡ προστασία τῶν νήσων, στηρίζεται εἶπε, στήν Συνθήκη τῶν Παρισίων τοῦ 1815, καὶ εἶναι ἀνώτερη ἀπὸ κάθε θέληση, γιὰτὶ εἶναι μέρος τοῦ δημοσίου δικαίου πού κυβερνᾷ τὴν Εὐρώπη, δὲν εἶναι λοιπὸν δυνατὸ ν' ἀλλαχθῆ ἀπὸ θέληση κατώτερη καὶ ἐπρόσθεσε, πῶς δὲν ἦλθε νὰ βγάλῃ τὴν Προστασία, ἀλλὰ πῶς θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ συμβιβασθοῦν καλύτερα τὰ συμφέροντα τῶν Ἰονίων, γι' αὐτὸ παρακλοῦσε νὰ τὸν πληροφορήσουν καὶ τὸν διαφωτίσουν γιὰ νὰ φέρῃ σὲ καλὸ ἀποτέλεσμα τὴν ἀποστολή του, πρόθυμος νὰ δεχθῆ τὸν καθένα.

Πρῶτοι παρουσιάστηκαν οἱ βουλευταὶ, καὶ τοὺς ὑποσχέθηκε ῥιζικὴ μεταρρύθμιση καὶ πολιτεύμα πού νὰ ἐγγυᾶται ἀληθινὴ ἐλευθερία καὶ εὐτυχία στὰ νησιά, ζητοῦσε ὁμως γιὰ νὰ τὰ καταφέρει τὴ βοήθειά τους καὶ τὴ συνεργασία τους. Σ' αὐτὰ οἱ βουλευταὶ τοῦ ἀπάντησαν πῶς δὲν εἶχαν καθόλου σκοπὸ νὰ πιστέψουν πλέον σὲ ταξίματα, καὶ μόνη θεραπεία ἐνόμιζαν τὴν Ἑνωσῆ.

Ὁ Γλάδστων τοὺς ἐπαίνεσε γιὰ τὸ θάρρος τῆς γνώμης των, μὰ ἐπρόσθεσε πῶς κάθε ιδέα γιὰ Ἑνωσῆ πρέπει νὰ λείψῃ, γιὰτὶ δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ συζητηθῆ, καὶ πῶς ἡ Ἀγγλία ὑπόσχονταν μὲ ἐλικρίνεια ῥιζικὲς μεταρρυθμίσεις.

Τὰ ἴδια εἶπε καὶ σ' ἄλλα νησιά πού ἐπεσκεψθῆκε, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ τὰ ἴδια ἄκουσε ὅπως καὶ στὴν Κέρκυρα, καὶ ἀπὸ κληρικοὺς, καὶ πολιτικοὺς, καὶ συμβούλους. Ὅλοι ὁμόγνωμοὶ τοῦ παρουσιάστηκαν, ἐχτὸς ἀπὸ μικρὲς ἐξαιρέσεις, ζητῶντας τὴν Ἑνωσῆ, τοῦ πρόσφεραν μάλιστα καὶ ὑπομνήματα καὶ ἀναφορὲς μὲ χιλιάδες ὑπογραφές.

Σ' ὅλους τὰ ἴδια ἐπανελάβε, πῶς ἡ ιδέα τῆς Ἑνώσεως ἦταν ἀπραγματοποίητη καὶ πῶς ὅσοι ἐπέμεναν σ' αὐτὴν μόνον ἐμπόδια ἔφερναν στὶς μεταρρυθμίσεις, πού μόνες αὐτὲς θὰ καλυτέρευαν τὴ θέση τῶν Ἰονίων.

Στὴν Ἰθάκη ἡ ὑποδοχὴ ἦταν πολὺ μεγάλη μὲ κωδωνοκρουσίες, ἀλλὰ καὶ μὲ ζητωκραυγὲς γιὰ Ἑνωσῆ.

Στὴν Κεφαλληνία, ἐκτὸς ἀπὸ τίς ζητωκραυγὲς γιὰ Ἑνωσῆ, ἀκούστηκαν καὶ φωνὲς, κάτω ἢ προστασία, αὐτὸ δυσαρέστησε πολὺ τὸ φιλέλληνα. Κάποιος τοῦ πρόσφερε καὶ ἀντίτυπο τοῦ ψηφίσματος τῆς Βουλῆς τῆς 26 Νοεμβρίου 1850 χρυσοτυπωμένο μάλιστα. Ἦταν τὸ περίφημο ἐκεῖνο ψήφισμα γιὰ τὴν Ἑνωσῆ

πού ἔφερε τὴν ὑπογραφή τῶν ἑνδεκα ἀειμνήστων ῥιζοσπαστῶν, καὶ πού ἦταν ἀφορμὴ νὰ διαλυθῆ ἡ Βουλὴ, γιὰ νὰ μὴ ψηφισθῆ, καὶ νὰ ἐξορισθοῦν οἱ ῥιζοσπάσται. Εἶναι ἡ ἐποχὴ πού κάηκε καὶ τὸ Βουλευτήριον, καὶ πολλοὶ θέλουν, πῶς ἡ πυρκαϊὰ ἦταν βαλτὴ, γιὰ νὰ καοῦν τὰ πρακτικὰ, λέγουν μάλιστα πῶς τὸ ἔκαψε ἕνας, ὄχι Κερκυραῖος εὐτυχῶς, Montaldo, πού γιὰ πλερωμὴ ἔλαβε ἕνα οἰκόπεδο μὲ τὰ ἀναγκαῖα χρήματα γιὰ νὰ κτίσῃ σπίτι.

Στὴ Ζάκυνθο τὰ ἴδια γίνηκαν, μὲ τὴ διαφορὰ πού ἡ διαδήλωση εἶχε ἐπὶ κεφαλῆς τὴν Ἑλληνικὴ σημαία καὶ ἡ φιλαρμονικὴ ἐσήμαινε τὸν Ἑθνικὸν ὕμνον. Ἐκεῖ μίλησε μὲ τὸν Γλάδστων ὁ Λομβάρδος, σὲ ἰδιαίτερη συνέντευξη, ζητῶντας τὴν Ἑνωσῆ, ἔλαβε ὁμως τὴ γνωστὴ ἀπάντηση, πῶς εἶχε ἐντολὴ ν' ἀκούῃ παράπονα καὶ γνῶμες γιὰ μεταρρυθμίσεις, ὄχι ὁμως καὶ ἀναφορὲς γιὰ Ἑνωσῆ.

Ἀπὸ τὴ Ζάκυνθο πῆγε στὴν Ἀθήνα, γιὰ νὰ ἐπισκεφθῆ τὰ ἀρχαῖα μνημεῖα, καὶ ἀπὸ κεῖ ξαναγύρισε στὴν Κέρκυρα, ἀρμοστὴς τακτικὸς πιά.

Σὰν ἀρμοστὴς προσπάθησε, σύμφωνα μὲ τὴν ἐντολὴ πού εἶχε, νὰ πείσῃ τοὺς Ἑπτανησίους νὰ δεχθοῦν τὰς μεταρρυθμίσεις. Γιὰ νὰ πιτύχῃ τὸ σκοπὸ του αὐτόν, ἦλθε σὲ συνεννόηση, μὲ τοὺς βουλευτὰς ἐκείνους πού εἶχαν κηρυχθῆ μεταρρυθμιστές, γιὰτὶ νόμιζαν, πού ἡ Ἑνωσῆ δὲν μπορούσε νὰ γίνῃ, μία φορὰ πού ἡ Ἀγγλία ἐκήρυχνε πῶς δὲν τὴν ἤθελε, κορυφαῖοι τοῦ κόμματος αὐτοῦ ἦταν ὁ Βράϊλας, ὁ Κουρῆς, ὁ Ζαμπέλῆς καὶ ἄλλοι.

Καὶ ἀφ' οὗ συζήτησε καλὰ τίς μεταρρυθμίσεις ὁ Γλάδστων, προσκάλεσε τὴ Βουλὴ σὲ ἔκτακτη σύνοδο γιὰ νὰ ἀποφασίσῃ. Μὰ ἡ ἀπάντηση τῆς Βουλῆς ἦταν Ἑνωσῆ, καὶ τὸ ψήφισμα ἦταν γραμμένο σὲ τέτοιον τρόπον. «Ἡ Βουλὴ τῆς Ἑπτανήσου διακηρύττει, ὅτι ἡ μόνη καὶ ὁμόθυμος θέλησις τοῦ Ἰονίου Λαοῦ «εἶναι ἡ Ἑνωσις ἀπάσης τῆς Ἑπτανήσου μετὰ τῆς Ἑλλάδος».

Μαζὶ μὲ τὸ ψήφισμα αὐτὸ στάλθηκε καὶ ἀναφορὰ στὴ Βασιλισσα, μὲ τὸ σκοπὸ νὰ εὐδοκήσῃ καὶ καλέσῃ τίς ἄλλες Εὐρωπαϊκὰς Δυνάμεις νὰ συναινέσουν καὶ δεχθοῦν τὴν πρότασιν τῆς Ἰονίου Βουλῆς, γιὰ Ἑνωσῆ. Τὴν ἐνεργεῖαν αὐτὴ τῆς Βουλῆς, ἀκολούθησε κατανυκτικὴ δολογία καὶ φωταψία σ' ὅλα τὰ σπίτια τὸ ἴδιο βράδυ.

Στις 24 'Ιανουαρίου 1859 ὁ Γλάδστον ξανακάλεσε τὴ Βουλὴ καὶ συνοδευμένος ἀπὸ τὸν Πρόεδρο τῆς Γερουσίας, τοὺς Γερουσιαστὲς καὶ μεγάλη ἀκολουθία, ἀνακοίνωσε τὴν ἀπάντησιν τῆς Βασίλισσας στὴν ἀναφορὰ τῆς Βουλῆς.

Γύρω στὸ Βουλευτήριον ἦταν μαζεμένος λαὸς ἀμέτρητος, καὶ τὰ θεωρεῖα γεμάτα.

Στὴν ἀρχὴ εἶπε, πῶς ἡ Βασίλισσα δὲν μπορούσε νὰ ἀποφασίσῃ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν προστασία, ποὺ ἀνάλαβε μὲ τὴ Συνθήκῃ τῶν Παρισίων, καὶ οὔτε μπορούσε νὰ μεσιτέψῃ ἢ νὰ στείλῃ τὴν ἀναφορὰ τῆς Ἴονίου Βουλῆς, στὶς ἄλλες Δυνάμεις, μὰ πῶς περίμενε ἀπὸ τὴ συνετὴ Βουλὴ τῆς Ἑπτανήσου μὲ τὴ συνέργασίαν τῆς Κυβερνήσεως, νὰ ψηφισθοῦν νόμοι γιὰ τὴν εὐτυχία καὶ τὴν πρόοδο τῆς Ἑπτανήσου. Καὶ ἀνάφερε πάλι τὶς συνταγματικὰς μεταρρυθμίσεις ποὺ ἦταν :

Ἡ Γερουσία νὰ μεταβληθῇ σὲ δεύτερη Βουλὴ, μέρος τῆς ὁποίας νὰ ἐκλέγεται ἀπὸ τοὺς ἐκλογεῖς καὶ μέρος νὰ διορίζεται ἀπὸ τὸν ἀρμοστή.

Ἡ Βουλὴ νὰ συνέρχεται δικαιοματικὰ κάθε χρόνον καὶ νὰ ψηφίζῃ τὸν προϋπολογισμόν καὶ ἄλλους νόμους, τοὺς ὁποίους νὰ μπορῇ ἡ Γερουσία νὰ ἀκυρώσῃ.

Νὰ συστηθῶν Ὑπουργεῖα καὶ ἀναλάβουν τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσία, ἀντὶ τῆς Γερουσίας.

Ὁ ἀρμοστής θὰ διώριζε καὶ θὰ ἔπαινε τοὺς Ὑπουργοὺς καὶ θὰ ἐκύρωνε τοὺς νόμους. Ἡ ἐξουσία τοῦ ἀρμοστή θὰ περιορίζονταν, γιὰτὶ κάθε του ἀπόφασις θὰ εἶχε τὴν εὐθύνη τοῦ Ὑπουργοῦ. Ἄν ὁ ἀρμοστής παράβαινε τὸ καθήκον τοῦ ἡ Βουλῆ θὰ εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ ζητήσῃ τὴν ἄδεια ἀπὸ τὴ Βασίλισσα νὰ τὸν ἀνακρίνῃ.

Ἡ ὑψηλὴ ἀστυνομία θὰ καταργοῦνταν, καὶ θὰ λαμβάνονταν πρόνοια νὰ γίνονιν οἰκονομίαι καὶ νὰ καταργηθοῦν φόροι.

Καθὼς ξέρουμε ἡ Βουλὴ τῆς Ἑπτανήσου ἀπόρριψε τὰ μεταρρυθμιστικὰ σχέδια τοῦ Γλάδστον καὶ ψήφισε τὴν πρότασιν τοῦ Λομβάρδου «Νὰ κηρυχθῶσιν ἀπαράδεκτοι αἱ ὑπὸ τοῦ Γλάδστον προτεινόμεναι μεταρρυθμίσεις», σχεδὸν μὲ παμψηφία, γιὰτὶ μόνος ὁ πρόεδρος καταψήφισε καὶ ἑννέα βουλευτὲς ἦσαν ἀπόντες, ὁ Κουρῆς, ὁ Μπίτζης, ὁ Πολυλάς, ὁ Γαλλινᾶς, ὁ Χοιδᾶς, ὁ Λάσκαρης, ὁ Δομενεγίνης, ὁ Ρώμας καὶ ὁ Πήλικας.

Μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν τελείωσε καὶ ἡ τελευταία ἀπόπειρα τῆς προστασίας γιὰ νὰ συνεννοηθῇ μὲ τοὺς Ἴονίους, ὁ Γλάδστον ἐπέστρεψε εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ στάλθηκε ἀρμοστής ὁ Ἐρρ. Στόρς, στὶς ἡμέρας τοῦ ὁποίου καθὼς εἶναι γνωστὸ πραγματοποιήθη ἡ Ἑνωσις.

Αὐτὰ εἶναι ὅσα γνωρίζουμε ἀπὸ τὴν ἱστορία, σὲ γενικώτατες γραμμὰς, γιὰ τὴν ξακουσμένη ἀποστολὴ τοῦ Γλάδστον, καὶ αὐτὰ εἶναι ὅσα αὐτὸς ἐνέργησε, σύμφωνα μὲ τὴν ἐντολὴν ποὺ ἔλαβε ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν τῆς Μ. Βρεταννίας. (1)

Μὰ σήμερον ἔχοντας εἰς τὰ χέρια μας τὰ ὑπομνήματα καὶ τὴν ἀλληλογραφίαν τοῦ Μ. Φιλέλληνα, μπορούμε νὰ πούμε πῶς ἡ ἀποστολὴ του ἀπέτυχεν ;

Μποροῦμε νὰ πούμε, μὲ ὅσα ἔλεγε καὶ ἐνεργούσε πῶς δὲν στάθηκε ἕνα ; ἀπὸ τοὺς πρωτεργάτας τῆς Ἑνώσεως ;

Βέβαια μεγάλη δόξα, τιμὴ, καὶ ἐθνικὴ εὐγνωμοσύνη, πρέπει σ' ἐκείνους, ποὺ ἂν καὶ βλέπανε πῶς ὁ Γλάδστον φαινόταν τόσον ἐνάντιος στὴν Ἑνωσιν, ἐπέμειναν ὡς τὸ ὕστερον καὶ κατάφεραν καὶ τὸ Γλάδστον νὰ σχηματίσῃ τὴν ἰδέαν του καὶ νὰ ἀναφέρῃ εἰς τὴ Βασίλισσαν τὸ ἀληθινὸ φρόνημα τῆς Ἑπτανήσου.

Μὰ ἴδια εὐγνωμοσύνη χρεωστοῦμε καὶ στὸ μεγάλο πολιτευτὴν, ποὺ στάλθηκε εἰς τὰ νησιά μας μὲ ὀρισμένη ἐντολὴν, χωρὶς νὰ ἔχη τὸ δικαίωμα νὰ ἐκφράσῃ τὰ δικά του συναισθήματα σ' ἕνα λαὸν ποὺ ζητοῦσε τὴν ἐλευθερίαν του, γιὰτὶ δὲν μπόρεσε νὰ κρατηθῇ καὶ νὰ μὴ γράψῃ τὴν ἀλήθειαν εἰς τὴν Κυβερνήσιν του, σύμφωνα μὲ τὸ θάρρος τῆς γνώμης, ποὺ τὸν διάκρινε πάντα σὲ κάθε βῆμα τῆς πολιτικῆς ζωῆς του.

Ἡ ἐπίσημη ἀλληλογραφία του, στὸ διάστημα τῆς ἀρμοστείας του, μὲ τὴν Κυβερνήσιν του δὲν εἶναι μεγάλη, 27 ἔγγραφα καὶ 18 ἀπαντήσεις τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Ἀποικιῶν τῆς Μ. Βρεταννίας ; Ed. B. Lytton. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀλληλογραφίαν αὐτὴν ἔχουμε καὶ 4 ὑπομνήματα πρὸς τὸν ὑπουργόν, ποὺ ἀναδείχνουν τὴν πολιτικὴν διάνοιαν καὶ τὸ φιλελεύθερον χαρακτῆρα τοῦ ἀληθινὰ μεγάλου πολιτικοῦ.

Στὸ πρῶτον ὑπομνῆμα ποὺ ἔχει ἡμερομηνία 28 Δεκεμβρίου

ΙΛΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ
ΠΟΛΙΤΕΥΣΕΩΣ ΑΘΗΝΩΝ
(1) Πρ. Χωριστὸν ἱστορίαν τῶν Ἴονίων Νήσων. Τομ. 5ος Α. Μ. Ἰδρωμένον. Ὁ Ἄγων ὑπὲρ ἀποικιστικῆς τῶν Ἑπτανήσων.

1858, ἀρχίζοντας ἀπὸ τῆ δημοσίευσή σιὸ Dely-News τοῦ ὑπομνήματος τοῦ ἀρμοστοῦ Γιὰγκ, τῆς 10 Ἰουνίου 1857, καὶ τὴν ἐξέγερση ποῦ προκάλεσε στὰ νησιά, χαρακτηρίζει τὴν πολιτικὴν κατάστασιν τῆς Ἑπτανήσου ὡς μίαν ἀσθενεῖαν χρόνιαν, ποῦ διὰ μιᾶς ἔλαβε προσβολὴν πυρετοῦ, καὶ ποῦ δὲν ὑπάρχει θεραπεία. Ἐπειτα μελετᾷ κατὰ βάθος τὸ πολιτικὸν σύστημα τῶν Ἰονίων νήσων καὶ τὸ χαρακτῆρα τοῦ λαοῦ ποῦ ἔλαβε ἡ Μ. Βρεταννία στὴν προστασίαν της, καὶ ζητεῖ νὰ εὕρῃ ὅλες τὶς ἀφορμὰς ποῦ ἔφεραν τὴν ἀντίδραση κατὰ τῆς προστασίας ἀπὸ τοὺς ριζοσπάστες. Τὸ Σύνταγμα τοῦ 1817, γράφει, ἔγεινε σὲ τέτοιον τρόπο, ποῦ μᾶς παρουσίασε μίαν τάξιν Ἰονίων μὲ ἀξιώματα, μίαν ὀλιγαρχίαν ἐκλεξιμῶν καὶ ἐκλογέων, καὶ τοῦτο γιὰ νὰ δοθῆ ἀπόλυτη δύναμη στὸν Λόρδον ἀρμοστή.

Ἄν καὶ κατηγορεῖ τὸ σύστημα αὐτὸ ποῦ ἐπεβλήθη στὴν Ἑπτανήσο χωρὶς νὰ ῥωτηθῆ ὁ λαὸς, ἀναγνωρίζει, πῶς λίγοι λαοὶ τὸν καιρὸν ἐκείνον εἶχαν πολίτευμα τόσο φιλελεύθερο. Καὶ κρίνει πῶς τὰ καλὰ τῆς προστασίας ἦταν πολλὰ γιὰ τοὺς Ἑπτανησίους, περισσότερα ἀπὸ ὅσα θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ κατακρίνῃ καὶ νὰ τὰ χαρακτηρίσῃ κακά, καὶ ποῦ προέρχονταν κυρίως ἀπὸ τὰ λάθη τῶν Ἀγγλων ὑπαλλήλων, ποῦ ἤθελαν νὰ δείχνουν ζῆλον μεγαλύτερον στὴν Κυβέρνησίν τους, νομίζοντας πῶς μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν ἐξυπηρετοῦσαν καλύτερα τὰ συμφέροντα τῆς προστασίας.

Σιγὰ σιγὰ ἐξετάζει, ὅλα τὰ πολιτικὰ γεγονότα ἀπὸ τὸ 1817 καὶ ἔπειτα, καὶ ἐπιμένει σ' ἐκεῖνα ποῦ εὗρισκαν ἀντίδραση ἀπὸ μέρος τῶν Ἰονίων, καὶ τοὺς παρουσίαζαν σὲ ἀντίθεση μὲ τὴν προστασίαν.

Περὶ σφόδρα ἐπιμένει στὰ γεγονότα τῆς Κεφαλληνίας τοῦ 1848 καὶ 1849, ὅταν ὅλη ἡ Εὐρώπη συνταράχθη μὲ ἐπαναστάσεις καὶ ταραχὰς, ποῦ εἶχαν καὶ ἐδῶ τὸν ἀντίκτυπό τους, καὶ ἔγειναν ἀφορμὴ νὰ γείνουν σοβαρὰς μεταρρυθμίσεις στὸν συνταγματικὸν χάρτη τῆς Ἑπτανήσου. Τὰ συμβάντα αὐτὰ ὁ Γλάδστον χαρακτηρίζει, ὡς στάσεις κατὰ τοῦ καθεστώτος, ἀγροτικῆς φύσεως, ποῦ στὴν Κεφαλληνίαν ἔλαβαν σοβαρὸν χαρακτῆρα, καὶ πῶς δὲν ἦταν ἡ πραγματικὴ αἰτία τὰ πολιτικά, ποῦ πολλοὶ ἠθέλησαν νὰ δώκουν μίαν τέτοια μορφή. Ἐδῶ πρῶτον νὰ σημειώσωμε πῶς στὴν Κεφαλληνίαν τὸ Ἐθνικὸν συναίσθημα ἦταν πάντα πολὺ ἀνεπτυγμένον, καὶ οἱ ταραχὰς τοῦ 1848 καὶ 1849 εἶχαν αἰτία τὰ

πολιτικά καὶ ἀφορμὴ δόθηκε μὲ τὸ ἀγροτικὸν ζήτημα. Ἡ τάξις, ἐξακολουθεῖ ὁ Γλάδστον, ἀποκατεστάθη μὲ τὸ κρέμασμα 21 καὶ ἄλλων ποῦ ἔλαβαν αὐστηρὰς τιμωρίας, δυστυχῶς τὸ ἀποτέλεσμα ἦταν ποῦ ἄφηκαν ἄσβυστο μῖσος στὸν τόπον ἐκείνον κατὰ τῆς προστασίας.

Μετὰ τὴν μακρονην αὐτὴν ἐξιστόρησι, βάζει ἐρωτήσεις γιὰ θεραπείαν τῆς καταστάσεως, ὅλα ὅμως τὰ βρίσκει ὄχι ἀρετὰ, γιὰ τὴν ἡ δυσκολίαν τῆς διοικήσεως τῆς Ἑπτανήσου, γράφει, προέρχεται κυρίως ἀπὸ τὴν Ἐθνικότητα τοῦ λαοῦ τῶν νήσων, ποῦ μὲ ὅλες τὶς μεταρρυθμίσεις ποῦ τοῦ προτείνω προτιμᾷ τὴν Ἐνωσίν του μὲ τὴν Ἑλλάδα. Καὶ εἶναι γνωστὸ πόσες φορὰς ὡς τώρα ἡ Βουλὴ ἐψήφισε τὸν πόθον αὐτὸν τοῦ Ἰονίου λαοῦ, καὶ πόσες φορὰς γιὰ τὴν αἰτίαν αὐτὴ διαλύθη, ἢ ἀναβλήθη γιὰ νὰ ἐμποδισθῆ νὰ ψηφισῆ Ἐνωσις.

Ἐπειτα ἀναλύει μὲ λεπτομέρεια ὅλο τὸ μεταρρυθμιστικὸν σύστημα ποῦ πρότεινε, καὶ ποῦ εἶναι πολὺ γνωστὸ ἀπὸ τὴν ἱστορίαν, καὶ ἔρχεται στὸ ζήτημα τῆς περιφέρειας ἀναφορὰς τοῦ Ἀποικισμοῦ τῆς Κερκύρας, ποῦ ἦταν τότε τὸ ζήτημα τῆς ἡμέρας καὶ μίαν ἀπὸ τὶς αἰτίαις τῆς ἀποστολῆς του. Στὸν τελευταῖον αὐτὸν καιρὸν, ἐξακολουθεῖ, παρατηροῦμε μεγάλη ἐξέγερση γιὰ τὴν ἐπιθυμίαν ποῦ ἔχει ὁ λαὸς γιὰ τὴν Ἐνωσιν. Ἡ τελευταία αὐτὴ διέγερσις ἔλαβεν ἀφορμὴ ἀπὸ ἓνα ἀμαρτωλὸν δημοσίευμα, ποῦ παρουσίαζε τὸν ἀρμοστήν νὰ προτείνῃ, νὰ δοθῶν πέντε ἀπὸ τὰ Ἑπτανήσα στὴν Ἑλλάδα. Ἐὰν ἓνα τέτοιο ἠθέλε συμβῆ σὲ λαὸν πολὺ λιγώτερον ἐξυπνον τοῦ Ἰονίου λαοῦ καὶ μὲ δέκα φορὰς λιγώτερον πολιτικὴν πείραν, δηλαδὴ λίγον καιρὸν πρὶν σταλθῶ ἕκτακτος ἀρμοστής, ὁ ἀρμοστής νὰ προτείνῃ τὴν πραγματοποιήσιν τῶν πόθων τῶν Ἑπτανησίων στὰ πέντε ἑβδομα τοῦ ὅλου, καὶ τὸ ἡμεπίσημον ὄργανον τῆς Κυβερνήσεως νὰ υἱοθετήσῃ τὸ σχέδιον αὐτὸ, θὰ πίστευε πῶς στάλθηκα νὰ κάμω τὴν Ἐνωσιν. *Καὶ τὸ σχέδιον αὐτὸ εἶναι γνωστὸν πόσο δυσαρτέστου τὴν Κυβέρνησιν τῆς Βασιλίσσης.* Ἐπειτα ἀπὸ ὅλα αὐτὰ, τί μπορούσε νὰ περιμένῃ ἡ Κυβέρνησις τῆς Μ. Βρεταννίας παρὰ ψήφισμα γιὰ Ἐνωσιν καὶ ἀναφορὰς καὶ ὑπομνήματα πρὸς τὴν Βασιλίσσαν, μὲ μορφήν πολλὰς φορὰς ὄχι νομιμὴν οὔτε κανονικὴν, πάντα ὅμως μὲ ἐπιμονὴν γιὰ Ἐνωσιν.

Μ' ὅλα ταῦτα, ἂν καὶ γνωρίζω τὴν διάθεσιν τῆς Βασιλίσσης,

ΤΑΚΤΩΒΑΤΕΡΙΟΝ
 ΠΑΡΟΝΤΩΝ ΚΑΙ ΑΝΑΦΟΡΩΝ
 ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗΣ ΤΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ
 ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΘΝΟΥ
 ΜΟΥΣΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗΣ

δὲν μπορῶ νὰ κρύψω πῶς ἡπολιτικὴ τῆς τρομοκρατίας ἐναντίον ἐκείνων πού ζητοῦν Ἐνωσὴ μὲ τὴν Ἑλλάδα εἶναι πολιτικὴ ἀμαρτωλὴ, εἴτε ἂν ἐνεργεῖται ἀπὸ τὴν ἐξουσία, εἴτε ἀπὸ ἄτομα χωρὶς νάχουν τέτοια ἐντολή. Ἐννοεῖται πὺ αὐτὰ λέγονται γιὰ μίαν εὐχὴ, πὺ ἐκφράζεται σύμφωνα μὲ τοὺς τύπους καὶ μὲ εὐλάβεια χωρὶς θόρυβο καὶ ὀχλαγωγίες, γιὰτὶ ὁ Συνταγματικὸς χάρτης δίδει αὐτὸ τὸ δικαίωμα στοὺς Ἴονίους νὰ ἐκφράζον τὸν πόθο τους μὲ ταπεινὴ αἴτηση στὴ Βασίλισσα. Τὸ ἐναντίο τοῦ δικαιώματος αὐτοῦ, πὺ τόσο ἐκτιμοῦν στὴν Ἀγγλία, δὲν θάταν σύμφωνο μὲ τὴ μέθοδο πὺ κυβερνάει ἡ Βασίλισσα. Καὶ ἐξακολουθεῖ πάρα κάτω.

Ἡ τύχη τῶν νησιῶν τοῦ Ἴονίου ἀποφασίστηκε ἀπὸ τὰς Δυνάμεις τῆς Εὐρώπης, χωρὶς νὰ ῥωτηθοῦν οἱ κάτοικοι, χωρὶς νὰ δώκουν τὴ συγκατάθεσή τους, μὲ διευθέτηση ὄχι ὀμαλὴ καὶ σὲ περιστάσεις ἐξαιρετικὲς. Στους νόμους πὺ συστήθηκαν ἀπάνου στὴν ἀρχὴν αὐτὴ, μποροῦμε νὰ ἀπαιτήσουμε ὑποταγὴ ἀπὸ μέρος τῶν Ἴονίων, στὴν ὑποταγὴ ὅμως σταματοῦν οἱ ὑποχρεώσεις των. Κανεὶς δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ τοὺς ἀναγκάσῃ νὰ συναινέσουν μὲ σιωπὴ στὴ συνθήκη τοῦ 1815, καὶ στὴ Βρεταννικὴ προστασία, ὅσον καὶ ἂν θεωρηθῆ σοφὴ ἢ ἀπόφαση αὐτὴ, ἔχοντας πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν πολὺ περίεργη κατάσταση πὺ βρίσκονταν τότε τὰ νησιὰ αὐτά. Καὶ ἐπειδὴ ἡ ἀπόφαση αὐτὴ, εἶναι φανερό, πῶς δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι τελειωτικὴ, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐμποδισθῆ μὲ ἀυστηρότητα γνώμη ἀντίθετη ἀπὸ μέρος τῶν Ἴονίων πολιτῶν, πὺ μὲ τιμὴ εἶναι ἐλεύθεροι νὰ λέγουν τὴ γνώμη τους, πὺ μονάχα αὐτὴν ἔχουν, καὶ τίποτε ἄλλο πὺ νὰ μποροῦν νὰ προσφέρουν στὴν πραγματοποίησιν τῶν πόθων τῆς πατρίδος των, πὺ αὐτοὶ θεωροῦν τὸ πλέον ζωτικὸ ἀπ' ὅλα τους τὰ ζητήματα. Ἐὰν μποροῦσε κανεὶς νὰ βεβαιώσῃ, πῶς ἐκφράζοντας οἱ Ἑπτανήσιοι τὸ αἶσθημά τους αὐτὸ, κρύβονταν κίνδυνος, θὰ ἦταν πολὺ εὐκόλο νὰ τοὺς κάμουμε νὰ σιωπήσουν, ἐγὼ ὅμως δὲν μπορῶ νὰ βεβαιώσω πῶς ὑπάρχει τέτοιος κίνδυνος, θὰ ἦταν πολὺ ὑπερβολικό. Καὶ ἀφ' οὗ στὰ ἄτομα καὶ στὸν τύπο ἐπιτρέπεται νὰ ἐκφράζονται γιὰ Ἐνωσὴ, μὺ εἶναι δύσκολο νὰ ἐννοήσω πῶς θὰ ἐμποδισθῆ ἢ Βουλὴ νὰ κάμῃ τὸ ἴδιο, ἀκόμα καὶ ἂν τὴν ἀναβάλλουμε ἢ τὴν διαλύουμε, μάλιστα νομίζω, πῶς στὴν περιστάσιν αὐτὴ θὰ τὴν ἀναγκάσαμε νὰ ἐκφράζεται συχνὰ γιὰ Ἐνωσὴ,

πρᾶγμα πὺ δὲν εἶναι καθόλου ὠραῖο γιὰ μᾶς, καὶ οὔτε μᾶς συμφέρει. Οἱ περισσότεροὶ τῶν βουλευτῶν φανέρωσαν τὸ αἶσθημά τους, καὶ δήλωσαν τὸ φρόνημά τους, ὄχι ὡς ἄτομα, μὰ ὡς ἀντιπρόσωποι τοῦ λαοῦ, χωρὶς νὰ ζητήσουν τὴν ἐπέμβαση τῆς Εὐρώπης καὶ χωρὶς νὰ ἔχουν τὴ συναίνεση τῆς προστασίας. Καὶ ἔρχεται στὸν ἐπίλογο.

Τὸ ὑπόμνημα αὐτὸ ὑποβάλλω, ἀφ' οὗ γνώρισα κατὰ βάθος τὰ αἰσθήματα καὶ τὰς σκέψεις τῶν βουλευτῶν καὶ ὄλων ἐκείνων πὺ ἔχουν ἐπιρροὴ στὸν τόπον τους. Ὅσο γιὰ τὴν ἐπιθυμίαν πὺ ἔχουν τὰ νησιὰ νὰ ἐνωθοῦν μὲ τὴν Ἑλλάδα μᾶς παρουσιάζονται μερικὰ στοιχεῖα, πὺ δὲν δέχονται συζήτησιν. Καὶ πρῶτα τὸ ἀφηρημένο, ἂν θέλετε, αἶσθημα τοῦ Ἐθνισμοῦ, μὰ πὺ τῶχουν πολὺ βαθειὰ ριζωμένο. Καὶ εἶναι γενικὸ τὸ αἶσθημα αὐτὸ σ' ὅλους τοὺς Ἴονίους, νομίζω μάλιστα πῶς δὲν εἶναι κανεὶς στὰ νησιὰ, ἢ πολὺ δύσκολο νὰ εὑρεθοῦν μερικοὶ, πὺ νὰ ἔχῃ χαρακτῆρα, ἀνατροφὴ καὶ κοινωνικὴ θέση, πὺ νὰ μὴν ὁμολογεῖ πῶς αἰσθάνεται τὸν ἑαυτό του Ἑλληνα, καὶ νὰ μὴ περιμένῃ μὲ πόθο τὴν ἡμέραν ἐκείνη, πὺ τίποτα δὲν θὰ τὸν χωρίζῃ ἀπὸ τὴν πολιτικὴ τῆς φυλῆς του.

Καὶ ἀφ' οὗ κατακρίνη μερικοὺς, πὺ ἀπὸ ἰδιοτέλεια ἐκμεταλλεύονται τὸ ἐθνικὸ αἶσθημα τῶν Ἴονίων, ἐξακολουθεῖ: Οἱ δεσμοὶ πὺ συνδέουν τὰς νήσους αἰσθηματικὰ μὲ τὸ Βασιλεῖον τῆς Ἑλλάδος, ἢ καλύτερα μὲ τὴν Ἑλληνικὴ φυλὴ, εἶναι πέντε καὶ πολὺ ἰσχυροὶ αἶμα, θρησκεία, γλῶσσα, στενὲς σχέσεις καὶ γειτονία. Καὶ πὺ ἄλλοῦ, θὰ ἦτο δυνατὸ νὰ ζητήσουμε τοὺς δεσμοὺς πὺ συνδέουν τοὺς Παξοὺς μὲ τὴ Ζάκυνθο ἢ τὰ Κύθηρα μὲ τὴν Κέρκυρα, καὶ ποια αἰτία συνδέει τὰ ἐπτὰ ἐκεῖνα σημεῖα τῆς Μεσογείου, πὺ βρίσκονται σὲ ἀπόσταση ὄχι ἀνάλογη τῆς μεγαλότητος των σὲ τρόπο πὺ νὰ μποροῦν νὰ ἀποτελοῦν μίαν Πολιτείαν καὶ νάχουν ἓνα κοινὸ ὄνομα, καὶ τὸ αἶσθημα τῆς ἐνότητος; Μία καὶ μόνη εἶναι ἡ ἀπάντησις: Εἶναι τὸ Ἑλληνικώτατο αἶσθημά των. Εἶναι Ἴόνιοι ἐπειδὴ εἶναι Ἕλληνες. Ὁ δεσμὸς τοῦ Κράτους ὑπάρχει μόνον καὶ μόνον ἐξ αἰτίας τῶν ἄλλων δεσμῶν. Καὶ ἐξακολουθεῖ εἶναι ὁ ἐπίλογος συσταίνοντας μεταρρυθμίσεις ὅσο τὸ δυνατὸν πρὸς τὴν ἐλευθερίαν, γιὰτὶ βρίσκει μεγάλη δυσκολία γιὰ τὴν Ἐνωσὴ, σὲ πολλὰ ζητήματα, ὅπως τὸ οικονομικὸ. Στὴν Ἑλλάδα κυριαρχοῦν οἱ ἄμεσοι φόροι, ἐν ᾧ στὰ νησιὰ εἶναι τελειῶς ἄ-

γνωστοι, και είναι τῆς γνώμης, πῶς οἱ προσπάθειες τόσο τοῦ νέου Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος, ὅσο και τοῦ μικροῦ και σκορπισμένου νησιωτικοῦ για νὰ ἀφομοιωθοῦν, θὰ ἀποτύχαιναν, γιατί κανένα ἀπὸ τὰ δύο εἶναι κατάλληλο. Μία τέτοια ἐνέργεια θὰ εἶχεν ἀνάγκη μεγάλης προσπάθειας ἀπὸ κοινωνίες πολὺ ἰσχυρὲς και καλὰ ὀργανωμένες. Σὲ δύο λόγια, ἐὰν ἡ Εὐρώπη και ἡ Ἀγγλία συναινέσουν στὴν Ἐνωσὴ τῆς Ἑπτανήσου μετὴν Ἑλλάδα, πρέπει νὰ περιμένῃ κανεὶς, πῶς ὄχι ἀργὰ, τὰ κόμματα ποὺ μετὸς ἐπιμονῆς ἐζήτησαν τὴν Ἐνωσὴ, θὰ εὕρισκαν πολλὰς ἀφορμὰς, και θὰ ἔλεγαν πῶς δὲν ἔπρεπε νὰ γίνῃ.

Τις σκέψεις αὐτὲς, ἐξακολουθεῖ, ποὺ συνδέονται μετὴν ἐσωτερικὴν κατάστασιν, ὑποβάλλω εἰς τὸ Βρεταννικὸ Συμβούλιον, ποὺ μπορεῖ νὰ κρίνῃ τὸ ζήτημα, συνδιάζοντάς το μετὰ ἄλλα σπουδαιότερα συμφέροντα, και ἔχω τὴν πεποίθησιν, πῶς οἱ Ἴόνιοι, ἐξ αἰτίας τῆς κοινωνικῆς των ἀναπτύξεως και ἐξυπνάδας των, ἂν και ἴσως δὲν εἶναι ἀρκετὰ τολμηροὶ και ἰσχυροῦ χαρακτήρος για νὰ μπορέσουν νὰ ἀντισταθοῦν στὸ γενικὸν ἐθνουσιασμὸν, ὅταν μάλιστα ἔχει σύμμαχον τὴν καρδιά των, γνωρίζουν καλὰ πῶς ὑπάρχουν πολλοὶ καὶ σοβαροὶ λόγοι, ποὺ ἔχουν στενὴν σχέσιν μετὴν τωρινὴν κατάστασιν τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης, ποὺ θὰ ἔκανεν τὴν πραγματοποιήσασιν τῆς Ἐνώσεως, ἀπὸ μέρος τῆς Ἀγγλίας; πράξις ἐγκληματικῆς τρέλλας.

Σὲ ποιά θέσιν ἠθέλε βρεθῆ ἡ Ὄθωμανικὴ Αὐτοκρατορία, μετὴν Ἐνωσὴ τῆς Ἑπτανήσου ποὺ θὰ ἐγίνονταν μετὴν θέλησιν τῆς Ἀγγλίας; και τὴ συναινέσιν τῆς Εὐρώπης; Ποιά ὑποταγὴ θὰ εἶχαν πλέον οἱ Θεσσαλοὶ, οἱ Κρητικοὶ, οἱ Μακεδόνες, οἱ Νησιῶτες τοῦ Αἰγαίου, ὅταν ἠθέλαν ἰδῆ πῶς οἱ Ἑπτανήσιοι μπόρεσαν, γιατί εἶναι Ἕλληνες νὰ ἀπαλλαχθοῦν ἀπὸ τὴν προστασίαν τῆς Μ. Βρεταννίας;

Και τελειώνει τὸ πρῶτον τοῦ αὐτοῦ ὑπόμνημα, πῶς ἡ καλύτερη λύσις για τὴ στιγμὴ εἶναι οἱ μεταρρυθμίσεις ἀφ' οὗ ἡ Ἐνωσὴ δὲν εἶναι δυνατὴ.

Στὸ δεύτερον ὑπόμνημα μετὴν ἡμερομηνίαν Ἰανουάριος 1859, ὁ Γλάδστον ἐξετάζει μετὰ λεπτομέρεια ὅλα τὰ ζητήματα ποὺ ἔφεραν ἀντίδρασιν ἀπὸ τὸ 1817, και καθορίζει μετὰ λεπτομέρεια ὅλον τὸ μεταρρυθμιστικὸν τὸν σύστημα, τροποποιημένον, και πῶς φιλελεύθερον, σύμφωνα μετὴν πείρα ποὺ ἀπόκτησε μένοντας στὰ

νησιῶν, εἶναι και τοῦτο μετὴν ἴδια βαθειὰ κρίσιν γραμμένον, και δείχνει πόσον ἐγνωρίσεν κατὰ βάθος τὸ χαρακτῆρα τῶν Ἰονίων.

Τὸ τρίτον ὑπόμνημα στάλθηκε στὶς 16 Φεβρουαρίου 1859, σ' αὐτὸ γράφει συσταίνοντα; ἔργα κοινῆς ὠφελείας, χωρὶς ν' ἀναφέρῃ πλέον τὰς μεταρρυθμίσεις τοῦ Συντάγματος, ἐξετάζει δηλαδὴ διάφορα ζητήματα ποὺ θὰ ὠφελοῦσαν πολὺ τοὺς Ἴονίους, θὰ τοὺς υπεράσπιζαν, και θὰ τοὺς συμφιλιώναν μετὴν προστασίαν. Τὸ ζήτημα τοῦ τύπου ἔρχεται πρῶτον, καταφέρεται ἐναντίον τῶν βουλευτῶν ποὺ διευθύνουν ἐφημερίδες και ποὺ ἔχουν ὀρκισθῆ σύμφωνα μετὸ σύνταγμα «νὰ σέβονται και νὰ διατηροῦν τὰ συνταγματικὰ δικαιώματα τοῦ Προστάτου Βασιλέως». Οἱ κύριοι αὐτοὶ, γράφει, νομίζουν πῶς δὲν ἐμποδίζονται ἀπὸ τὸν ὄρκον τους, νὰ ὑποκινοῦν τὴν πολιτικὴν τῆς Ἐνώσεως. Καὶ ἀφ' οὗ ἀναφέρει πολλὰ ὑπὲρ και κατὰ τοῦ τύπου, τὸν χαρακτηρίζει διπλωματικὸ ὄργανον τῆς Ἑπτανήσου, για τὴν ἔλλειψιν διπλωματικῆς ἀντιπροσωπείας; και ἐξετάζει τὸν τρόπον ποὺ πρέπει νὰ δικάζονται τὰ ἀδικήματα τοῦ τύπου. Ἡ ἀρμοστέια τὸν ἀπασχολεῖ πολὺ, τὸν ἀρμοστήν τὸν θέλει ἀνεξάρτητον, ἀνεπηρέαστον, και δίκαιον, και δείχνει τὸν τρόπον ποὺ ἔχει τὴν ὑποχρέωσιν νὰ κυβερνᾷ ἕνα λαὸν, ὅπως τὸν Ἴόνιον. Ἐπειτα γράφει πολλὰ για τὴν στρατιωτικὴν συνεισφορὰν τῆς Ἑπτανήσου ποὺ εἶναι τὸ μεγαλύτερον ἔξοδον τοῦ μικροῦ Κράτους, 25,000 στερλίνες, τὸ βρῖσκει βαρὺν μὰ δὲν τολμᾷ νὰ προτείνῃ νὰ χαρισθῆ. Για νὰ ικανοποιηθῆ ὁμοῦς τοὺς Ἴονίους; ποὺ πληρώνουν, προτείνει νὰ μὴν ἀποκλειθῶνται ἀπὸ τὸ στρατιωτικὸν στάδιον, και φέρνει πολλὰ ἐπιχειρήματα, για νὰ ἀποδείξῃ πόσον θὰ ὠφελοῦσε τίς σχέσεις τῶν Ἰονίων και τῆς προστασίας; ὄχι μόνον ἀλλὰ και τὴν ἀνώτερον τάξιν τῶν νήσων ποὺ εἶναι πολυάριθμη, και οἱ δημόσιες θέσεις δὲν εἶναι ἀρκετὲς για ὅλους τοὺς νέους ποὺ ζητοῦν ὑπαλληλικὸν στάδιον, παρὰ μόνον για κείνους ποὺ ξέρουν νὰ κολακεύουν.

Στὸ ζήτημα τῆς ἐκπαιδεύσεως γράφει, πῶς ἐξ αἰτίας τοῦ ξεπεσμοῦ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Κερκύρας, οἱ νέοι τῆς Ἑπτανήσου σπουδάζουν στὸ Πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν, ἢ και εἰς ἄλλα Πανεπιστήμια τῆς Ἱταλίας, Γαλλίας, και Γερμανίας, κανεὶς ὅμως κατὰ Πανεπιστήμιον τῶν Βρεταννικῶν νήσων, ὅπου θὰ μπόρουσαν νὰ κέραιον ἀνώτερες σπουδὰς, και ὁμοῦς μόνον μετὴν Μ. Βρεταννίαν συνδέονται πολιτικῶς. Δεσμοὺς φυλῆς, γλώσσης και

θησκειάς με καμία ἄλλη χώρα δὲν ἔχουν, παρὰ μόνον με τὴν Ἑλλάδα. Σύμφωνα με τὴ γνώμη του λοιπὸν, γράφει πῶς θὰ ἦταν δίκαιο νὰ βρεθοῦν τρόποι, γιὰ νὰ σταλοῦν νέοι στὴν Ἀγγλία, οἱ νέοι αὐτοὶ ἐκτὸς ἀπὸ τὴ σταδιοδρομία ποὺ θὰ ἔκαναν, θὰ εἶχαν καὶ ἓνα πνευματικὸ δεσμὸ με τὸ Κράτος τῆς Προστασίας. Πολὺ τὸν ἀπασχολεῖ τὸ ζήτημα τῶν ἑρησκευτικῶν καθηκόντων τῶν νέων ποὺ θὰ σπούδαζαν στὴν Ἀγγλία, γιὰ τὴν ἔλλειψη ὀρθοδόξων ἐκκλησιῶν στὰ πανεπιστημιακὰ κέντρα, ἡ δυσκολία αὐτὴ θὰ μπορούσε νὰ ὑπερνικηθῆ, ἀφ' οὗ στὸ Λονδίνον ὑπάρχει ἐκκλησία ποὺ τακτικὰ λειτουργεῖ, καὶ συχνάζεται ἀπὸ τοὺς πολλοὺς Ἑλληνες, ποὺ εἶναι ἐκεῖ ἐγκατεστημένοι. Μόνη πραγματικὴ δυσκολία βρῖσκει, τὴν ἔλλειψη τῆς διδασκαλίας τῆς Νεοελληνικῆς γλώσσας. Καὶ ὑπάρχουν πολλοὶ λόγοι, γράφει, ποὺ ἀναγκάζουν νὰ καθιερωθῆ, ὅπως τὸ ἐνδιαφέρον ποὺ θὰ εἶχε γιὰ κείνους ποὺ μελετοῦν τὴν ἀρχαία Ἑλληνικὴ, ἐξ αἰτίας τῆς σχέσεως ποὺ ἔχει με τὴ νέα, ὁ μεγάλος ἀριθμὸς Ἑλλήνων ἐγκατεστημένων στὴν Ἀγγλία, τὰ μεγάλα συμφέροντα στὴν Ἀνατολή, οἱ πολλὲς σχέσεις με τὴν Ἑλλάδα, καὶ τέλος ἡ προστασία τῶν Ἰονίων νήσων, ποὺ ἔχουν ἐπίσημη γλώσσα τὴ νέα Ἑλληνικὴ. Στὸ τελευταῖο αὐτὸ ζήτημα, προσθέτει, οἱ Ἄγγλοι ὑπάλληλοι μόνον με τὴ γλώσσα αὐτὴ μπορούν νὰ συνεννοηθοῦν, ἀφ' οὗ εἶναι ἐπίσημη γλώσσα, ἡ Ἰταλικὴ περιορίζεται μόνον σὲ μικρὸ κύκλο καὶ ἡ πείρα μᾶς ἀπόδειξε, πῶς εἶναι μικρὸς, καὶ δὲν ἔχει πολλὲς συμπάθειες. Ὅσο γιὰ τὴ σοβαρὴ καλλιέργεια τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς, ποὺ γίνεται στὴν Ἀγγλία, θὰ νόμιζε κανεὶς πῶς θὰ διευκόλυνε τὴ μελέτη τῆς νέας, τὸ ἐναντίο συμβαίνει, μάλιστα τὴν ἐμποδίζει, γιὰτὶ ἂν ἡ γραμματικὴ τῆς νέας εἶναι πολὺ εὐκόλη, γιὰ ὅσους γνωρίζουν τὴν ἀρχαία, ἡ προφορὰ, ὁ τονισμὸς καὶ ἡ προσωδία διαφέρουν τόσο πολὺ ἀπὸ τὴν Ἀγγλικὴ μέθοδο τῆς διδασκαλίας τῆς ἀρχαίας, ποὺ θὰ ἦταν πολὺ δύσκολο νὰ τὴν διδαχθῆ κανεὶς σὲ ἡλικία περασμένη. Τὸ ζήτημα τοῦτο, τῆς σπουδῆς τῆς νέας Ἑλληνικῆς στὴν Ἀγγλία, τὸ θεωρεῖ πολὺ σπουδαῖο καὶ τὸ σχετίζει με τὶς εὐκολίες ποὺ θὰ ἔπρεπε νὰ γίνον, γιὰ νὰ σπουδάζουν Ἴονιοι στὴν Ἀγγλία.

Τὸ ὑπόμνημα ἐξακολουθεῖ νὰ πραγματεύεται με λεπτομέρεια ὅλους τοὺς κλάδους τῆς διοικήσεως καὶ πρὸ πάντων ζητεῖ τὴ

καλύτερουσι τῆς θέσεως τῶν ὑπαλλήλων, καὶ πῶς νὰ διορίζονται οἱ καλύτεροι.

Τὸ ὑπόμνημα αὐτὸ ἀπὸ 16 Φεβρουαρίου 1859 ὁ Γιάδστον τὸ εἶχε γιὰ τελευταῖο, φαίνεται ὅμως νὰ τοῦ ζητήθηκε συμπληρωματικὸ γιὰ τὰ σκληρὰ συμβάντα τῆς Κεφαλληνίας τοῦ 1849, σ' ἓνα τέταρτο λοιπὸν ὑπόμνημα, κάνει ἐκτεταμένη ἐξιστὸρηση τῶν θλιβερῶν σκηνῶν τῆς ἐποχῆς. Σ' αὐτὸ με δριμύτητα κατηγορεῖ τὰ μέτρα ποὺ ἔλαβε ὁ τότε ἀρμοστὴς **Τουάρδος** γιὰ νὰ καταστῆ τὴ τὴ στάση, καθὼς καὶ τὴν κήρυξη τοῦ στρατιωτικοῦ νόμου σ' ὅλη τὴν Κεφαλληνία, χωρὶς ἀνάγκη. Τὴν κήρυξη τοῦ στρατιωτικοῦ νόμου τὴν κατηγορεῖ ἀκόμα, γιὰτὶ ἐπρόκειτο γιὰ ζήτημα τοπικοῦ ἐνδιαφέροντος, καὶ γιὰτὶ ἔπαυσαν νὰ λειτουργοῦν οἱ νόμοι σύμφωνα με τὸ Σύνταγμα. Ἐδικάσθησαν, γράφει, ἄνθρωποι ἴσως ἀθῶοι, καὶ φέρνει διάφορα παραδείγματα, ἀπὸ στρατιωτικὸς ποὺ δὲν γνώριζαν τὴ γλώσσα τῶν κατηγορουμένων, καὶ αὐτὸ ἦταν ἀφορμὴ νὰ ἀναπτυχθῆ ἄσβυστη ἐχθρότης μεταξύ τῆς προστασίας καὶ τῆς Κεφαλληνίας χωρὶς νὰ ὑπάρχη τέτοια ἀνάγκη, γιὰτὶ τὰ ἐγκλήματα ἔγειναν μεταξύ τῶν. Με πολλὰ καὶ πειστικὰ ἐπιχειρήματα, ἐξακολουθεῖ νὰ καταφέρεται ἐναντίον τῆς σκληρότητος ποὺ ἔδειξε ὁ ἀρμοστὴς, καὶ με τὰ ἄρθρα τοῦ ποινικοῦ νόμου ἀποδείχνει, πῶς ἓνας ἢ δύο μόνον ἄξιζαν τὴν ποινὴ τοῦ θανάτου, καὶ αὐτοὶ ἀπὸ Κακουργοδικεῖο, ποτὲ ἀπὸ στρατοδικεῖο. Τὴ δικαιολογία τοῦ ἀρμοστοῦ ποὺ με ἐννεασίους μόνον στρατιῶτες ἔπρεπε νὰ καταβάλῃ ἑξήντα χιλιάδες Κεφαλλῆνες ὀπλισμένους, δὲν παραδέχεται, λέγοντας πῶς ἡ Μ. Βρεταννία εἶχε στὴ διάθεσή της χιλιάδες στρατοῦ στὴ Μεσόγειο, καὶ ἔφθανε μόνον νὰ ζητήσῃ ἐνίσχυση στὴ Μάλτα. Με πολλὴ τέχνη ἐξετάζει τὴν ἐνοχὴ καθενὸς ἀπὸ τοὺς θανατωθέντας καὶ καταδικασθέντας σὲ ἄλλες τιμωρίες. Στὸ ζήτημα αὐτὸ καὶ πάλιν ἐπιτίθεται με δριμύτητα κατὰ τοῦ ἀρμοστοῦ, γιὰτὶ στὴ Βουλὴ εἶπε ψέμματα καὶ τὴν ὅλην διαγωγὴν του κρίνει με τὰ βαρυσήμαντα αὐτὰ λόγια. Ἡ λογοδοσία τοῦ λόρδου ἀρμοστοῦ τῶν ἡμερῶν ἐκείνων, δὲν μπορεῖ πιά νὰ συζητηθῆ, ἀναγκάζομαι ὅμως νὰ ἀμφιβαλῶ, ἂν τὸ λογικὸ του εἶχε τὴν ἡρεμία ποὺ χρειάζονται σὲ πιά τόσο κρίσιμη περίσταση, ἀναγνωρίζω τὴν ἰκανότητά του καὶ τὴν ἀκεραιότητα τοῦ χαρακτήρα του, δὲν μπορῶ ὅμως νὰ παραλείψω, πῶς οἱ μαστιγώσεις ἦταν μεγάλο καὶ σοβα-

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
 ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΚΑΙ ΛΟΓΙΣΤΙΚΟ ΤΜΗΜΑ
 ΜΟΥΣΕΙΟ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

ρό σφάλμα, γιατί ὁ λαὸς αὐτὸς ὅλα εἶναι δυνατὸν νὰ ἀνεχθῆ, ὅχι ὅμως τὴν ἀτίμωση, εἶναι πολὺ φιλότιμος. Ἡ ποινὴ τῆς μαστιγώσεως εἶναι ἄγνωστη στοὺς νόμους των, καὶ ὅπως ἐφαρμόσθηκε, μὲ θανατηφόρα ἀποτελέσματα, θεωρεῖται βάρβαρη καὶ ταπεινωτικὴ.

Ἔχοντας στὰ χέρια του τὴν ἀλληλογραφία τοῦ ἀρμοστοῦ μὲ τὸν ὑπουργὸ τῶν ἀποικιῶν τῆς Μ. Βρεταννίας, βρίσκεται ἐνήμερος τῆς ὑποθέσεως καὶ δικαιολογεῖ τὸν ὑπουργὸ, πὺν δὲν ἔλαβε δραστήρια μέτρα ἐναντίον τῆς διαγωγῆς τοῦ ἀρμοστοῦ ἀντιπροσώπου τῆς Βασιλίσσας, ἦταν τόσο ἀπησχολημένος μὲ τὶς δουλειὰς τοῦ Κράτους! θὰ χρειάζονταν ὅμως μεγαλύτερη προσοχή, ἐὰν ἤθελαν παρουσιασθῆ ζητήματα παρόμοια εἰς τὸ μέλλον. Τὴν ἐπιδοκιμασίαν τῆς Γερουσίας τῆς Βουλῆς καὶ τοῦ ἐπιχωρίου συμβουλίου τῆς Κεφλληνίας, γιὰ τὰ μέτρα πὺν ἔλαβεν ὁ ἀρμοστής, τὴ μεταχειρίζεται γιὰ νὰ ἀποδείξῃ πόσο διεφθαρμένο ἦταν τὸ σύστημα τῆς διοικήσεως καὶ τῆς ἐκλογῆς ἢ τοῦ διορισμοῦ τῶν ἀρχόντων. Τὸ σύστημα αὐτὸ ἔκαμε ἀνάγκη τὴ ριζικὴ μεταρροῦθμηση τῆς πολιτικῆς αὐτῆς διαφθορᾶς.

Στὶς ὀλίγες αὐτὲς περικοπῆς, πὺν πήραμε ἀπὸ τὰ ὑπομνήματα τοῦ μεγάλου πολιτικοῦ, καμμία κρίση δὲν χρειάζεται, ὁ καθένας τὴν σχηματίζει μονάχος του καὶ εὐλογεῖ τὴν ὥρα πὺν ἡ Κυβέρνησις τῆς Μ. Βρεταννίας ἔστειλε στὴν Ἑπτάνησο, γιὰ νὰ ξεδιαλύσῃ τὰ πολιτικὰ μας ζητήματα, ἕνα ἀπὸ τὰ πλέον διαλεχτὰ τέκνα τῆς.

Γιὰ τὰ ὑπομνήματα αὐτὰ χρεωστοῦμε στὸν Γλάδστον τὴ μεγαλύτερη εὐγνωμοσύνη, γιατί μὲ τὴν ἔκτακτη ἀρμοστεία του στάθηκε ἕνας ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους ἐργάτες τῆς Ἑνώσεως. Μὰ δὲν εἶναι μόνον αὐτὸ, μὲ τὶς γνώμες του γιὰ τὸν Ἴόνιον λαό, ὁ λαὸς αὐτὸς πρέπει νὰ εἶναι πολὺ υπερήφανος, ἀφ' οὗ χαρακτηρίζεται μὲ τόσο ὠραῖα λόγια ἀπὸ ἕνα τόσο μεγάλο πολιτικό.

Καὶ δὲν εἶναι λίγο νὰ ἔχη γράψῃ ὁ Γλάδστον, πὺς στὰ Ἑπτάνησα δὲν εἶναι κανένας πὺν γὰρ ἀνατροπὴ χαρακτῆρα καὶ κοινωνικὴ θέση, πὺν νὰ μὴν αἰσθάνεται, πὺς εἶναι Ἕλληνας καὶ νὰ μὴ περιμένῃ μὲ ἀγωνία τὴ στιγμή πὺν τίποτα δὲν τὸν χωρίζῃ ἀπὸ τὸ Κράτος τῶν Ἑλλήνων.

Τὰ λόγια Του αὐτὰ μὰς συγκινοῦν ἀκόμα σήμερον ἔπειτα ἀπὸ ἑξῆντα χρόνια, ἀφ' οὗ μπορέσαμε νὰ δεῖξομε στοὺς ἀγῶνες τῆς

φυλῆς μας, πὺς οἱ προσπάθειές μας γιὰ τὴν Ἑνωσιὴ δὲν ἦταν ψεύτικες, προσφέροντας στὴν κοινὴν Πατρίδα τόσους ἐργάτες, καὶ στὴν πολιτικὴ, καὶ στὰ γράμματα, καὶ στὶς τέχνες καὶ τὶς ἐπιστῆμες, καὶ χιλιάδες λαοῦ στοὺς τιμημένους καὶ δίκαιους πόλεμους τῆς φυλῆς, πὺν ὅχι λίγοι εἶχαν τὴν ἀτυχία νὰ, μὰ καὶ τὴ δόξα νὰ ἀφήκουν τὸ κορμὶ τους.

Γιὰ τοῦτο ἂν ὡς τώρα ὁ Ἑλληνισμὸς θεωροῦσε τὸ Γλάδστον, ἕναν ἀπὸ τοὺς πλέον φιλελεύθερους καὶ μεγάλους πολιτικούς τοῦ κόσμου, ἀπὸ δῶ καὶ στὸ ἐξῆς ἢ Ἑπτάνησος, πρέπει νὰ τὸν θεωρῆ μέγαν εὐεργέτη, ὅχι μόνον γιατί συνετέλεσε στὴν Ἑνωσιὴ, ἀλλὰ γιὰ τὰ ὠραῖα αὐτὰ λόγια, πὺν γλυκὰ πρέπει νὰ ἀντιλαοῦν σὲ κάθε καρδίαν Ἑλληνικὴν, πὺν στάλήθειαν ἀναγαλλιάζει στὸ θρόμβο καὶ στὴ δόξα τῆς πατρίδος, καὶ πονεῖ στὰ βῆσανά τῆς.

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΘΟΥΡΙΟΥ
ΣΥΛΛΟΓΗ Π. ΠΑΤΡΙΚΙΟΥ

Α1.52.Φ13.0008

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΘΟΥΡΙΟΥ

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ